

**TÜRK ÇİNİ VE
SERAMİK SANATINDA LALE**

**Sevgi ÇEKİNMEZ
Yüksek Lisans Tezi**

Eskişehir, 2010

TÜRK ÇİNİ VE SERAMİK SANATINDA LALE

Sevgi ÇEKİNMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seramik Anasanat Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Sadettin AYGÜN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

Şubat, 2010

TEZ ÖZÜ**TÜRK ÇİNİ VE SERAMİK SANATINDA LALE****Sevgi ÇEKİNMEZ****Seramik Anasanat Dalı****Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Şubat 2010****Danışman: Yrd. Doç. Sadettin AYGÜN**

Orta Asya'dan getirilen lale bitkisi 12. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Selçuklular tarafından süsleme motifi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Lale Osmanlı döneminde ve özellikle 16. - 18. yüzyıl arasında büyük önem kazanmış hatta bir döneme adını vermiştir. Türk kültüründe her zaman önemli bir unsur olan lale, birçok sanat dalında olduğu gibi seramik sanatında da yüzyıllar boyu oluşturulmuş sağlam yapısı, motif zenginliği ile dikkat çekicidir.

Bu tezde; lale motifinin seramik sanatındaki tarihsel süreci incelenerek günümüzde klasik çini üreten atölyelerde lale motifli çinilerin farklı uygulamalarla halen çalışıldığı, bunun yanı sıra seramik sanatçılarının form ve süsleme olarak özgün çalışmalarıyla laleli seramiklere çeşitlilik kazandırdıkları ortaya konmaktadır.

ABSTRACT**TULIP IN TURKISH TILE AND CERAMICS ART****Sevgi ÇEKİNMEZ****Ceramic Art Main Branch****Anadolu University Fine Arts Institute, February 2010****Counselor: Assistant Professor Sadettin AYGÜN**

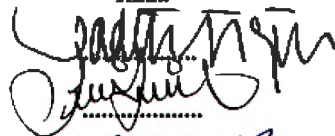
As a plant brought from Central Asia, tulip has become a popular motif in Seljuk tiles since 12th century. Its decorative use reached its peak during the Ottoman era, especially between 16th and 18th centuries, and even a particular time period has been named after tulip. It has always been of particular significance in Turkish culture and like in many other branches of art, it has attracted much attention from the artists of ceramics due to its solid nature and richness of motifs.

In this thesis, the historical development of the use of tulip as a decorative motif in ceramics will be investigated. It will be emphasized that today, classical tile ateliers still work on the variations of the tulip motif and that ceramic artists enrich the field with their original work on the tulip motif in terms of formal and decorative innovations.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sevgi ÇEKİNMEZ' in , "Türk Çini ve Seramik Sanatında Lale" başlıklı tezi 16 Mart 2010 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Sadettin AYGÜN
 Üye : Prof. S. Sibel SEVİM
 Üye : Yrd. Doç. Ekrem KULA

İmza

 Prof. Atilla ATAR
 Anadolu Üniversitesi
 Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma Türk çini ve seramiğinde yer alan lalenin form ve motif olarak tarihsel sürecini irdeleyerek, bugün üretilen seramik ve çinideki varlığını belirlemek amacı ile hazırlanmıştır.

Araştırmanın her safhasında yardım ve rehberliğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Sadettin Aygün'e teşekkürlerimi sunarım.

Bana araştırma kaynakları konusunda yardımcı olan değerli arkadaşım Yrd. Doç. Vedat Kaçar'a, kişisel yardımlarını gördüğüm sevgili kursiyerim Zahide Çakırtürk'e, tezi yazılı hale getirmemde beni destekleyen Mustafa Salih Erol'a ve tüm sevgilerini ve sabırlarını benden esirgemeyen çocuklarıma yürekten teşekkür ederim.

Sevgi Çekinmez

ÖZGEÇMİŞ

Sevgi ÇEKİNMEZ

Seramik Anasanat Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	1989	Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü
--------	------	--

İş

1989–1993	Öğretmen Bozüyük Seramik Meslek Lisesi
1993–1994	Öğretmen, İzmir 100. Yıl Olgunlaşma Enstitüsü
1994–1995	Öğretmen, İstanbul Beşiktaş Pratik Kız Sanat Okulu
2000–2001	Öğretmen, Yalova Milli Piyango Zihinsel Engelliler Okulu
2002–2004	Öğretmen, Yalova Zübeyde Hanım Anaokulu
2004–2005	Öğretmen, Yalova Öncü Koleji
2005–2006	Öğretmen, Yalova Kapalı Tutukevi
1995–2009	Öğretmen, Yalova Halk Eğitim Merkezi

Etkinlikler

2000	Yalova Halk Eğitim Merkezi Yılsonu Karma Seramik Sergisi
2003	Yalova Halk Eğitim Merkezi Yılsonu Karma Seramik Sergisi
2004	Yalova Halk Eğitim Merkezi Yılsonu Karma Seramik Sergisi
2007	Bursa Barış Manço Kültür Merkezi Seramik Pano Uygulaması
2008	Seramik Mask Sergisi “Surva 2008” Mask Festivali-Bulgaristan
2008	Yalova Halk Eğitim Merkezi Yılsonu Karma Seramik Sergisi

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Erzincan - 03.05.1967 Cinsiyet: Kadın Yabancı Dil: İngilizce

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1.	İstanbul’da Lale Zamanı	2
Resim 2.	Manisa Lalesi	4
Resim 3.	Ters Lale	5
Resim 4.	İstanbul Lalesi	6
Resim 5.	Selçuklu Dönemine Ait Çini Karo	10
Resim 6.	Derin Kâse, 1530 – 1545 İznik Yapımı Çinili Köşk Müzesi, İstanbul	11
Resim 7.	Kenarsız Çukur Tabak, Yaklaşık 1535 – 1540 Victoria and Albert Museum, Londra	12
Resim 8.	Duvar Çinisi, Hürrem Sultan Türbesi	13
Resim 9.	16. Yüzyıl, Astar Tekniği Kulplu Bardak, Çinili Köşk Müzesi, İstanbul	13
Resim 10.	Çukur Tabak, Yaklaşık 1535 – 1540, Metropolitan Museum of Art, NewYork	14
Resim 11.	Kenarsız Düz Tabak, Yaklaşık 1550, Victoria and Albert Museum, Londra	15
Resim 12.	Rüstem Paşa Camii Çinileri, İstanbul	16
Resim 13.	16. Yüzyıl, İznik Duvar Çinisi Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul..	17
Resim 14.	Lale Çizimi	17
Resim 15.	Selimiye Camii Çinisi, Edirne.....	18
Resim 16.	Rüstem Paşa Camii Çinileri, İstanbul	19
Resim 17.	Tabak, Yaklaşık 1560 – 1565, Sir Thomas Barlow Koleksiyonu, Londra	20
Resim 18.	Tabak, Yaklaşık 1575, Mathey Koleksiyonu, California	21
Resim 19.	Yaprak Dilimli Kenarlı Tabak, Yaklaşık 1575 – 1580, Alessandro Bruschettini Vakfı, Cenova	21
Resim 20.	Duvar Çinisi 1580, Eyüp Türbesi, İstanbul	22
Resim 21.	Ters Lale, Selimiye Camii, Edirne	23
Resim 22.	Selimiye Camii, Edirne	23
Resim 23.	17. Yüzyıl Sonu, Çini Pano, Topkapı Sarayı Harem Dairesi	24
Resim 24.	18. Yüzyıl, Tekfur Sarayı Çinileri, Harem Çeşmeli Sofa	25

Resim 25.	18. Yüzyıl İkinci Yarısı, Kütahya Yapımı Tabak	26
Resim 26.	19. Yüzyıl, Kütahya Yapımı Sırlı Tabak, Çinili Köşk Müzesi	27
Resim 27.	20. Yüzyıl Başı, Ermenice Yazılı Çini Tabak	27
Resim 28.	Ressam Stepan Vartanyan'ın Çini Deseni	28
Resim 29.	Karo Deseni, Yıldız Porselen Fabrikası	28
Resim 30.	Çini Detayı, Eminönü Yeni Camii, İstanbul	54
Resim 31.	Ulama Çini Pano, I. Ahmet Türbesi	55
Resim 32.	16. Yüzyıl İkinci Yarısı, Çini Pano Detayı, Gülbenkian Müzesi, Lizbon	55
Resim 33.	Rüstem Paşa Camii Çinilerinden	56
Resim 34.	Eyüp Sultan Türbesi	56
Resim 35.	16.Yüzyıl Sonu, Bordür Çini, Gülbenkian Müzesi, Lizbon	57
Resim 36.	Lale Desenli Çini Bordür, I. Ahmet Türbesi,	57
Resim 37.	Yeni Camii Çinileri, İstanbul	58
Resim 38.	Rüstem Paşa Camii Çinileri, İstanbul	58
Resim 39.	Adil Can, Sgraffito Tekniği İle Lale Yorumu	61
Resim 40.	Adil Can, Sgraffito Tekniği İle Lale Yorumu	61
Resim 41.	Alopaşalı Turkuaz Sırlı Vazo.....	62
Resim 42.	Lale Desenli Tabak	63
Resim 43.	Semah ve Lale	63
Resim 44.	Çini Tabak	64
Resim 45.	Çini Tabak	64
Resim 46.	Eşref Eroğlu, İstanbul Üniversitesi Sanat Rüzgarı Sergisi 2009.....	65
Resim 47.	Çintemani ve Lale	65
Resim 48.	Lale Desenli Küp	66
Resim 49.	Lale Desenli Kase	66
Resim 50.	Laleli Karo	67
Resim 51.	Lalezar Yuvarlak Tabak	68
Resim 52.	Marmara Çok Renkli Karo	69
Resim 53.	Marmara Çini Laleli Vazo	69
Resim 54.	Lale ve Karanfil	70
Resim 55.	Laleli Vazo	71

Resim 56.	Kaftan Desenli Oval Tabak	71
Resim 57.	Lale Desenli Oval Tabak	72
Resim 58.	Ebru Lale Çini Pano	72
Resim 59.	Ebru Lale Çini Pano	73
Resim 60.	Balık Form.....	73
Resim 61.	Sultanlar Serisinden	74
Resim 62.	Modern Lale Vazoları Sergi Kataloğu	74
Resim 63.	Pemra Sağlıkova Pilevneli Lale Vazo Çalışması	75
Resim 64.	Tulipvases From The Netherlands and Turkey Sergi Kataloğu	76
Resim 65.	Beril Anılanmert Lale Vazo Çalışması	76
Resim 66.	Ayfer Kalsın Lale Vazo Çalışması	77
Resim 67.	50 Yılda Açan Laleler Sergi Kataloğu	77
Resim 68.	Tulips Sergi Kataloğu	78
Resim 69.	Raku Tekniği Lale Pano 1	79
Resim 70.	Raku Tekniği Lale Pano 2	80
Resim 71.	Duvardaki Lale Kuş	81
Resim 72.	Lale ve Kuş	81
Resim 73.	Üçlü Lale Pano	82
Resim 74.	Lale Vazo	83
Resim 75.	Lale Pano	84
Resim 76.	Aydınlatma Elemanları	84
Resim 77.	Fatih'in Kaftanı ve Laleler	85
Resim 78.	Sagar Tekniği İle Lale	86
Resim 79.	Sagar Tekniği İle Lale	87
Resim 80.	Lale Form	88
Resim 81.	Lale Form	88
Resim 82.	Lale Konulu Seramik Pano	89
Resim 83.	Alemler	90
Resim 84.	Porselen Lale Vazo	91
Resim 85.	Raku Tekniği Laleli Tabak	92
Resim 86.	Duvar Panosu	93
Resim 87.	Lale Vazo	93

Resim 88.	Laleli Panolar	94
Resim 89.	Lale Vazoları	95
Resim 90.	İsimsiz	96
Resim 91.	Laleler	96
Resim 92.	Lale Pano Çalışması	97
Resim 93.	Lale Tabak	98
Resim 94.	Laleli Kaftanlar	99
Resim 95.	Ebru Tekniği ve Lale	94
Resim 96.	Sagar Tekniği ve Lale	100
Resim 97.	Kutu ve Lale	101
Resim 98.	Laleler	101
Resim 99.	Soyut Lale	102
Resim 100.	Çift Lale	103
Resim 101.	Mühürlü Tabak	103
Resim 102.	Turuncu Lale	104
Resim 103.	Kabartma Lale	104
Resim 104.	Laleden İzler	105
Resim 105.	Dokulu Lale	105
Resim 106.	Laleler	106

TABLO LİSTESİ

Tablo -1	Lale Motifinin Bulunduğu Yapılar	30
-----------------	--	----

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
RESİMLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LALENİN TANIMI, TARİHÇESİ VE İSTANBUL LALESİ

1. LALENİN TANIMI	2
1.1. Lalenin Tarihçesi	3
2. LALE ÇEŞİTLERİ	4
2.1. Manisa Lalesi	4
2.2. Ters Lale	4
2.3. İstanbul Lalesi	5

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DA LALE VE LALE DEVRİ

1. OSMANLI'DA LALE	7
2. LALE DEVRİ.....	8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI ÇİNİ SANATINDA LALE MOTİFİ VE LALE MOTİFLİ ÇİNİLERİN KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

3. LALE MOTİFİNİN TARİHÇESİ	10
4. LALE MOTİFİNİN ÇEŞİTLERİ	29
5. LALE MOTİFLİ ÇİNİLERİN KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LALENİN GÜNÜMÜZ ÇİNİ VE SERAMİKLERİNDEKİ UYGULAMALARI

1. ÇİNİDE LALE	60
1.1. Adil Can - Nursan Sanat Atölyesi	60
1.2. Alopasah Çinicilik	62
1.3. Cüneyt Canatan	62
1.4. Eren Çini - Süleyman Kaymak	64
1.5. Eşref Eroğlu Çini Sanat Evi	65
1.6. İznik Çini - Mehmet Gürsoy	66
1.7. İznik Çini Vakfı	67
1.8. Marmara Çini Atölyesi - İsmail Yiğit	68
1.9. Mavi Çini Atölyesi	70
1.10. Meliha Coşkun	70
1.11. Osmanlı Çini Atölyesi-Sıtkı Usta	71
1.12. Özkan Elagöz	72
1.13. Tuna Çini Atölyesi - Turgut Tuna	73
2. SERAMİKTE LALE	74
2.1. Atilla Cengiz Kılıç	79
2.2. Ayşegül Türedi Özen	80
2.3. Cemalettin Sevim	82
2.4. Emel Şölenay	83

2.5. Ezgi Hakan	85
2.6. Hasan Başkırkan	86
2.7. Kemal Uludağ	87
2.8. Mustafa Tunçalp	89
2.9. Mürşit Cemal Özcan	90
2.10. N. Oya Uzuner	91
2.11. Özgür Kaptan	92
2.12. Sadettin Aygün	94
2.13. Sibel Sevim	95
2.14. Soner Genç	97
2.15. Tefik Tören Karagözoğlu	98
2.16. Vedat Kaçar	99
2.17. Zehra Çobanlı	101

BEŞİNCİ BÖLÜM

LALE İLE İLGİLİ KİŞİSEL SERAMİK UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER

SONUÇ	107
KAYNAKÇA	108

GİRİŞ

12. Yüzyıl Anadolu Selçuklular döneminden bu yana Anadolu’da sevilen bir süs bitkisi olan lale, seramik ve mimarının yanı sıra, kitap süsleme, hat, tezhip, ebru ve kumaşlarda kullanılmış bir çiçektir. Lalenin harflerinin Arapça “ALLAH” kelimesinin harfleriyle aynı olması nedeniyle simgesel bir anlam kazanmıştır. Ayrıca eski harflerle tersten okunuşu olan “hılal” Osmanlı hanedanının bağlı bulunduğu Kayı Boyu’nun simgesi olduğu için özellikle Saray’da saltanatın vurgulanması amacıyla da kullanılmıştır.

Lale motifinin en zengin örneklerine Osmanlı Sanatı’nda rastlanmaktadır. Çini sanatının en parlak dönemini oluşturan İznik çinilerinde nakkaşların ellerinde gelişmiş ve çeşit zenginliği kazanmıştır. Zaman içinde İznik’te üretimin azalmasıyla birlikte, Kütahya’da lale motifi devam etse de aynı kalite çizgisi yakalanamamıştır.

18. Yüzyıl sonrasında lalenin yerini güle bıraktığı görülür.

Günümüzde de Kütahya ve İznik çini atölyelerinde lale sevilerek uygulanmaktadır. Türk seramiğinde dini ve sosyal nedenlerle yüzyıllardır ön planda tutulmuş olan lale bugün de geleneksel sanatımızla, modern seramik sanatını bir arada tutmak isteyen seramikçilerin özgün çalışmalarında görülmektedir.

Bu çalışmada tarihsel süreçte lale hem motif hem de form olarak incelenerek günümüzde çini üreten atölyeler ve seramik sanatçılarının bir döneme adını vermiş olan bu çiçeğe yaklaşımları incelenerek, kişisel uygulamalara yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

LALENİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

1. LALENİN TANIMI

Lale kelimesi Avrupa dillerinde olduğu gibi dilimize Farsça'dan geçmiştir. Zambakgillerden bir çiçektir.¹ Soğanlı, çok yıllık, otsu bir bitkidir. Soğan üzerindeki kabuk derimsi veya zar biçimindedir. Kabuğun iç kısmı sık veya seyrek tüylü ve çıplaktır. Bu özellikler lale türlerinin belirlenmesinde önemli bir değer taşımaktadır. Çiçekler bir sap üzerinde, 1 – 4 tanedir. Çiçek örtüsü 6 parçalıdır. Her bir parçanın dip kısmında, genellikle esmer renkli olan bir leke bulunur. Erkek organlar 6 tane olmakla birlikte, yaprakların alt kısımları, bazı türlerde şişkin ve tüylüdür.²

Resim 1. İstanbul'da Lale Zamanı
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

¹ Feyzullah Dayıgil. “İstanbul Çinilerinde Lale”, Vakıflar Dergisi, Sayı no 1 (1938), s.83.

² Turhan Baytop. **İstanbul Lalesi** (İkinci basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), s.1.

1.1. Lalenin Tarihçesi

Lalenin Anadolu'ya gelişi Türk boyları tarafından olmuştur. Göçebeler akın ve ticaret yollarıyla, ilkbaharın müjdeleyicisi yaşamın ve bereketin sembolü olarak gördükleri laleyi doğudan batıya taşımışlardır. Anadolu yaylalarında 1700 metre üzerindeki yerlerde yetişen lale oldukça dayanıklı yabani bir çiçektir.³

Roma ve Bizans döneminde lale tanınmadığından o dönem sanat eserlerinde laleye rastlanmamaktadır. Pers İmparatorluğu laleyi tanısa da lalenin yayılması Selçuklu ile başlar. Anadolu Selçuklu İmparatoru II. Kılıçaslan, Konya'yı başkenti yaptıktan sonra oraya ve ele geçirdikleri tüm şehirlere laleyi de getirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde lale oldukça değerli bir bitki olmuştur. 1453'te İstanbul'un Fethi'nden sonra, şehir imar edilirken, bizzat Fatih Sultan Mehmet'in emri ile yeniden düzenlenen parklar lâlelerle süslenmiştir. Lâle türlerinin gelişip çoğalması Kanuni Sultan Süleyman dönemine rastlamaktadır. İstanbul'da yabani lale türlerinden seçme veya melezleme yoluyla elde edilen ve "Lale-i Rumi" adı verilen lale çeşitleri bu dönemde yetiştirilmeye başlanmıştır.

Lalenin Türkiye'den Avrupa'ya götürüldüğü tarih kesin olarak bilinmemektedir. Lale hakkında bilgi veren ilk Avrupalı yazar ise 1546 yılında Ortadoğu ülkelerini gezen Fransız hekim P. Belon'dur. Anılarında laleyi "Kırmızı Zambak" olarak adlandırmış ve birçok yabancının çiçek soğanları almak için gemiyle İstanbul'a geldiklerini yazmıştır. Roma-Germen İmparatoru I. Ferdinand'ın Kanuni Sultan Süleyman nezdindeki elçisi O. G. de Busbecq'in, İstanbul'dan Avrupa'ya götürdüğü bitkiler arasında lale soğanlarının da bulunduğu sanılmaktadır. 1554 yılının bahar aylarında at arabasıyla Edirne'den geçerken yolda lale tarlası görmüş ve tarif ettiği bu çiçeğe Tulipan adının verildiğini yazmıştır. Tulipan kelimesi tülbent veya fes anlamına gelmektedir. Türkler bu çiçeğe daima "lale" adını vermiştir. Bunun belki de tercümanı ile kendisi arasında yapılan bir yanlış anlama sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir.⁴

³ Saray'ın Laleleri (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2006), s.12.

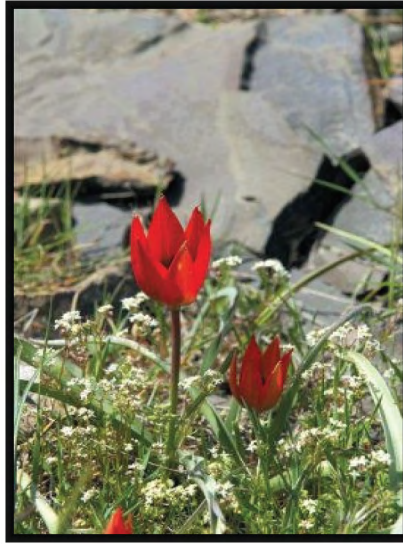
⁴ Turhan Baytop. "Osmanlı Lalesi", Lale Dergisi Türk Petrol Vakfı'nın Yayınları, Sayı no 5 (1987), s.8.

2. LALE ÇEŞİTLERİ

2.1. Manisa Lalesi

Manisa Lalesi Sipil Dağı'nda kendiliğinden yetişen soğangillerden bir bitkidir. Boyu 15-20 cm olan bitki Mart - Nisan aylarında yoğun olarak görülür.

Tam açılmamış hali ve yandan görünüşü laleyi andırmaktadır. Stilize şekilleri de lale ile karıştırılmaktadır. Dilimli yaprakları, sapındaki yaprakları nedeniyle laleden ayırt edilebilir⁵.

Resim 2. Manisa Lalesi
(<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=49058>)

2.2. Ters lale

Yoğun olarak Hakkâri bölgesinde yetişir. Dünyanın en nadide çiçeklerinden biridir. İlkbahar ve sonbaharda olmak üzere yılda iki kez çiçek verir. Boyu 75 cm.'yi bulur. Ortalama her sapında 6 tane çiçek açar. Kültür Doğal Varlıkları Koruma Kurulu'na koruma altına alınmıştır.

⁵ Yıldız Demiriz. **Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3277, 1986), s.359.

Resim 3. Ters Lale
(http://getakimya.com/ters_lale.htm)

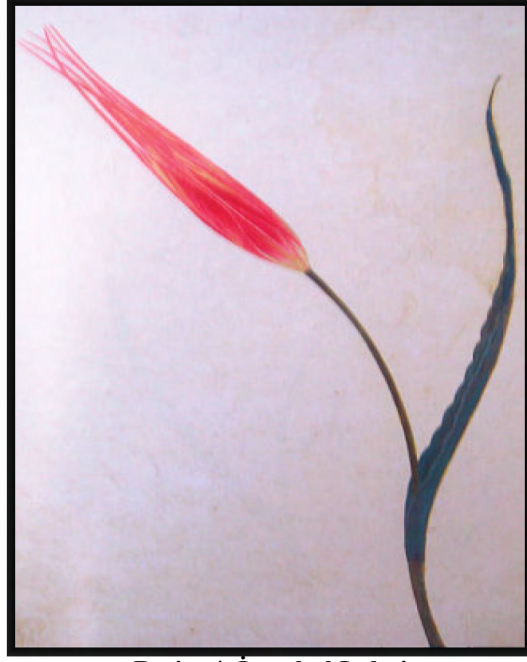
2.3. İstanbul Lalesi

İstanbul Lalesi çeşitlerinin biçimleri, bugün Avrupa Lalesi olarak bilinen lale çeşitlerinden çok farklıdır. İstanbul Lalesi'nin çiçeği badem şeklinde, çanak yaprakları ise hançer şeklinde ve uçları tığ gibi ince ve sivridir. İstanbul'da ıslah edilmiş ilk lale çeşidini elde edenin Şeyhülislam Ebussuud Efendi (1490 – 1573) olduğu kabul edilmektedir.⁶ 16 – 18. Yüzyıllarda elde edilen lale biçimlerinin isimleri, özellikleri ve yetiştiricileri hakkında bilgi veren el yazması kaynaklar (Defter-i Lalezar-ı İstanbul, Lalezar-ı İbrahim, Ferahengiz, Netayicü'l-Ezhar) İstanbul'daki kütüphanelerde bulunmaktadır. Bu risalelerdeki bilgilere göre, o dönemde İstanbul'da yetiştirilen lale miktarı 2000 civarındadır.⁷

İstanbul lalesi çeşitleri 1730 yıllarından sonra hızla ortadan kalkar. Bugün yetiştirilen lalelerden farklı olan lale artık üretilmemektedir.

⁶ Turhan Baytop. “Osmanlı Lalesi”, Lale Dergisi Türk Petrol Vakfı'nın Yayınları, Sayı no 5 (1987), s.4.

⁷ Turhan Baytop. **İstanbul Lalesi** (İkinci basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), s.5.

Resim 4. İstanbul Lalesi
(Baytop, 1992. s. 25)

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DA LALE VE LALE DEVRİ

1. OSMANLI'DA LALE

Osmanlı'da süs bitkisi olarak laleye, sümbüle, zerrine, karanfile, gül ve menekşeye değer verilmiştir. Lale, Kefe (Kırım'ın güneyinde)'den getirilmekteydi. II. Selim bu bölgeden 300.000 adet lâle soğanı ısmarlamıştır. Türk çiçekçilik tarihiyle ilgili araştırmaları bulunan botanikçi Turhan Baytop, "Lâle-i Rumi" de denilen ve ayırıcı özelliklere sahip olan İstanbul Lâlesi'nin Kefe'den getirilen bu lale soğanlarından elde edildiği düşüncesindedir. Bu lalelerin seçme ve melezleme yoluyla yetiştirilmesine, lalenin ilk bilimsel sınıflama sisteminin temelini atan Ebusuud Efendi tarafından Kanuni Sultan Süleyman (1494 – 1566) devrinde başlanmıştır.⁸

1700'lü yılların ortalarına gelindiğinde İstanbul'u baştanbaşa kaplayan bir eğlence, gamsızlık, dünyanın tadını çıkarma ama onun yanında geleneklerde, kıyafet ve eşyalarda hatta mimaride ince bir zevk, bir arınmışlık akımı: Lale Devri başlamaktadır.⁹

Lale Devri'nde İstanbul'un her yeri lalelerle kaplanmıştır. En fakirinden en zenginine herkes melezleme yoluyla yeni laleler elde etmeye çalışır. Dolayısıyla tüm sanat dallarında lalenin kullanılması ve zengin eserler verilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Osmanlı döneminde binlerce lale ve zerrin çeşidinin yetiştirilmesi, çiçekçilik ile ilgili meselelerin çoğalmasına neden olmuş ve uzmanlardan oluşan kurullar (Çiçek Encümeni) oluşturulmuştur. Laleye olan aşırı ilgi soğan fiyatlarının da artmasına sebep

⁸ Turhan Baytop. "Osmanlı Lalesi", Lale Dergisi Türk Petrol Vakfı'nın Yayınları, Sayı no 5 (1987), s.3 – 4.

⁹ Çelik Gülersoy. **Lale ve İstanbul** (İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, 1980), s.1.

olmuş, fiyat artışını önlemek için 1725 yılında lale soğanı fiyatlarını saptayan bir liste (narh defteri) hazırlanmış ve soğanların liste fiyatı (lale narhı) üzerinde satışı yasaklanmıştır.¹⁰

Lâlenin Osmanlılar tarafından bu kadar kabul görmesinin sebeplerinden biri de mistik bir görüşe dayanır. Lale Arap harfleri ile yazıldığında, Allah kelimesindeki bütün harfleri kapsamaktadır. Harflerinin karşılığı olan sayılar hesabına dayanan “ebced” usulüne göre de “Allah” kelimesi ile “lâle” kelimesinin aynı rakama tekabül etmesi, edebiyatçılarda “yaratıcı”nın yarattıklarında tecelli etmesi düşüncesinden hareketle derin bir heyecan uyandırmıştır.¹¹

2. LALE DEVRİ

“Lâle Devri” adı Yahya Kemal Beyatlı tarafından Sultan III. Ahmed’in (1673 – 1730) saltanatının son dönemine verilen addır. Tarihçi Ahmed Refik Altınay, aynı yıllarda bu isimle bir kitap yazınca tarih literatürüne bir terim mahiyetinde iyice yerleşmiş ve batılılarca da kullanılmıştır.

Lale Devri denen yılları açan III. Ahmed bir fermanının başında lale ile İstanbul’un ilişkisini vurgulamakta, halkının çiçeklere olan düşkünlüğünden ve batı tipi lalelerin yetiştirilmesinin gelenek haline getirilmesinden söz etmektedir. Bu görenek, nüfusu yarım milyonu bulan İstanbul’da hemen herkese yayılmış bulunmaktadır.¹²

Tarihte, III. Ahmed kadar laleye düşkün başka bir hükümdar yoktur. Padişah olduktan sonra lale için muhteşem bir festival düzenlenmesini ister. Saray ressamı Levni bu kutlamaları resmederek tarihi ölümsüzleştirir. Nevşehirli İbrahim Paşa, bu festivallerin her yıl düzenlenmesini sağlar. Hollanda ile bu dönemde ticari bir anlaşma yapılır. Böylece Osmanlı batının kültüründen etkilenmeye başlar. Camilerde ve

¹⁰ Turhan Baytop. **İstanbul Lalesi** (İkinci basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), s.4 – 6.

¹¹ Çelik Gülersoy. **Lale ve İstanbul** (İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, 1980), s.8.

¹² Çelik Gülersoy. **Lale ve İstanbul** (İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, 1980), s.12.

saraylarda barok - rokoko tarzı bir mimari görülmektedir. Osmanlı'daki batılılaşma eğilimi sosyal hayata da yansır.

Lâlenin Türkler için farklı bir değer taşımasının sebebi, göze hitap etmesi dışında, en çok yetiştirildiği dönemle ilgilidir. Saray ve saray çevresi yanında sıradan halkın da ilgilendiği bu çiçek kelimenin tam anlamıyla “moda” halini almıştır. Aynı zamanda değeri gittikçe artan ve çeşitleri çoğaltılan bu çiçek ticari bir mal haline gelir. Osmanlı günlük yaşamına da ayna tutan lale, şiirlere, fermanlara, hikâyelere konu olur, el sanatlarımızın vazgeçilmez ögesi haline gelir. Bir çiçeğin bir döneme ismini verecek kadar önem kazanması, belki de tarihte nadir rastlanan olaylardan biridir.

1720’lerde III. Ahmet döneminde başlayan “Lale Devri”nde laleler Avrupa’dan gelmektedir. Savaş ganimetleriyle ekonominin sürdürüldüğü Osmanlı Devleti’nde bu dönemde savaşılar gidilmemektedir ve halk fakirleşmiştir. İran Savaşı (1723) da kaybedilince, Lâle Devri tüm yenilik ve atılımlara rağmen, saray ve çevresinin toplumu rahatsız edecek derecede zevk ve israfa dalması yüzünden kanlı bir ayaklanmaya sahne olur. 1730 yılında esnaftan biri olan Patrona Halil tarafından başlatıldığı için bu ayaklanmaya Patrona Halil Ayaklanması denilmektedir. Bu isyan sırasında lale bahçeleri tahrip edilir. Lale yetiştirmek hoş karşılanmaz. Lâle zevki Lâle Devri’nden sonra bir süre daha sürmüştür ama üst üste yaşanan savaşlar, devletin ve halkın yoksullaşmasına neden olan ekonomik krizler yüzünden, bahçe ve lâle yetiştiricilerinin sırları da unutulur.¹³

¹³ Lale Doğu’nun Işığ DVD, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2003)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI ÇİNİ SANATINDA LALE MOTİFİ VE LALE MOTİFLİ ÇİNİLERİN KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

1. LALE MOTİFİNİN TARİHÇESİ

Lalenin süsleme motifi olarak kullanılması ve yaygınlaştırılması Selçuklu Devleti ile başlamaktadır. Anadolu’da ilk lale motifi 12. yüzyılda Selçuklu Sultanı II. Kılıçaslan’ın (1156 – 1192) yaptırdığı Alâeddin Köşkü çinilerinde görülmektedir.¹⁴ Bu tarihten itibaren lale, Anadolu’da süsleme motifi olarak kullanılmıştır. Anadolu’da laleyi şiirlerinde konu eden ilk düşünür ise Mevlana Celaleddin-i Rumi (1207–1273) olmuştur.¹⁵ Lale motifi her ne kadar Selçuklulardan itibaren Anadolu’da görülse de çini ürünlerde kullanımı Osmanlı İmparatorluğu ile başlamıştır. Lale, 16. yüzyılın ikinci yarısında çiçek düzenlenmesinde ilk sıralarda yer alır.

**Resim 5. Selçuklu Dönemi’ne Ait Çini Karo
(Lale Doğunun Işığı)**

¹⁴ **Lale Doğu’nun Işığı** DVD, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2003).

¹⁵ Turhan, Baytop. “**Osmanlı Lalesi**”, Lale Dergisi Türk Petrol Vakfı’nın Yayınları, Sayı no 5 (1987), s.3.

Osmanlı Dönemi'ne geldiğimizde, 1389 Kosova Savaşı sırasında Yıldırım Beyazıt'ın giydiği kendisini kötülüklerden koruyacağına inandığı tılsımlı gömleğinin sırtına, lale desenleri işlenmiştir. Böylece Yıldırım Beyazıt laleyle anılan ilk Osmanlı padişahı olmuştur.

16. Yüzyılın ilk yarısında kullanılmaya başlayan kırmızı renkle beraber çinilerimizde lale motifi ile tanışmıştır. 1530 yıllarında çiniciler yapısı basit, çizimi çabuk bir üslup geliştirdiler. Bu döneme “mavi ve firuze” dönemi denilmektedir. Orta boy, tanınabilen çiçek çizimlerinin oluşturduğu tasvirli motifler benimsenmiştir. Bu çiçekler genellikle sürahiler veya kulplu bardaklar içinde masa ya da sehpa üzerine konulmuş olduğu gözlenmektedir. Döneme uygun olarak lale motifleri mavi renkli ve basit çizimlidir.

Resim 6. Derin Kâse, 1530 – 1545 İznik Yapımı, Çinili Köşk Müzesi, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

Resim 7. Kenarsız Çukur Tabak, Yaklaşık 1535 – 1540, Victoria and Albert Museum, Londra
(Atasoy, İznik Seramikleri, s. 172)

Lale motifine duvar çinilerinde ilk kez Şehzade Mehmet Türbesi'nde (1544) rastlanmaktadır. Ama burada çok yoğun değildir. Bu türbeden kısa bir süre sonra inşa edilen Silivrikapı'daki İbrahim Paşa Camii'nde (1551) ise lale, yazı panosunda boşluk dolduran bir motif olarak yer almıştır. Üç dilimli çatal ağızlı sade çizilmiş bu laleler, mor renkte boyanmış saplar beyaz bırakılarak çok az firuze katılmıştır. Doğada olduğu gibi natüralist bir şekilde ifade kazandığı örnekler Süleymaniye Camii (1550–1557), Kanuni ve Hürrem Sultan Türbeleri ile Rüstem Paşa Camii çinilerinde rastlanmaktadır.¹⁶

¹⁶ Yıldız Demiriz. **Çini Yazıları 1** (İstanbul: Sanat Tarihi Derneği Yayınları, Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına, 1996), s.128.

Resim 8. Duvar Çinisi, Hürrem Sultan Türbesi
(Demiriz, Osmanlı'da Çini Ve Seramik Öyküsü, s. 105)

1550 yıllarında İznik çinilerinde kabarik kırmızı astar geleneğinin yaygınlaşmasıyla birlikte kapların bezemesinde astar tekniği uygulanarak beyaz renkte laleler çalışılmıştır. Bu teknik kısa ömürlü olmuş 30 yıl kadar süren üstün örnekler vermiştir.

Resim 9. 16. Yüzyıl, Astar Tekniği Kulplu Bardak, Çinili Köşk Müzesi, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

16. Yüzyılın ikinci yarısındaki çiçek natüralizmine doğru atılan ilk adımlar bu döneme ait ipuçlarını vermektedir. Buradaki çiçekler lale, karanfil, papatya olarak tanınabilen açmamış tomurcuklardır. Fakat küçük ölçüleri ve sıkışık tarzdaki çizimleri sonraki dönemden ayrılmaktadır.¹⁷

Resim 10. Çukur Tabak, Yaklaşık 1535 – 1540, Metropolitan Museum of Art, New York (Atasoy, İznik Çinileri, s. 117)

Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta çıkması (1520) ile İznik Çinileri'nde parlak çok renkliliğe geçiş aynı döneme rastlar. 1540'ların sonunda İznik Çinileri daha önceki seramik geleneklerinin hepsinden daha geniş bir sıraltı renk paleti geliştirmişler ve buna 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar gerçekten erişilememiştir. Bu renk paletiyle doğanın canlılığı ve derinliği birleştirilmiştir. Yeni renk şeması, lale gibi natüralist çiçeklerin hayali saz yaprakları ve süslü kompozit palmetler arasında ilk kez görüldüğünde bir bitkisel üslupta en etkin biçimde kullanılmıştır. 1550'lerin başında mor renk içeren sıraltı çini örneklerinden biri Hadım İbrahim Paşa Camii'nde görülmektedir. Mihrabın üzerinde, kobalt mavisi, firuze ve grimsi yeşil renk bezemeli ince arabesk desenleriyle çevrilmiş bir kitabe panosunu içeren görkemli bir alınlık tablosu vardır. Dışarıda daha

¹⁷ Nurhan Atasoy ve Julian Ruby. **İznik Seramikleri** (İstanbul: TEB Yayınları, 1989), s.115.

küçük alınlık tabloları ve koyu kobalt zemine beyaz kitabeli, aralarında laleleri de içeren açık mor sap çiçeklerin yer aldığı bir çini yuvarlak bulunmaktadır.¹⁸

Resim 11. Kenarsız Düz Tabak, Yaklaşık 1550, Victoria and Albert Museum, Londra
(Atasoy, İznik Çinileri, s. 203)

Doğadaki örneklerine eş olarak lalenin, natüralist bir ifade kazanması Süleymaniye Camii ve Hürrem Sultan türbelerinde, Rüstem Paşa Camii çinilerinde gerçekleşir. Aniden natüralist bir tarz edinen ve süsleme motifi olarak panolarda yer alan lalelerin birçok çeşitte görülmesi ilginçtir.¹⁹ 1561’de Mimar Sinan’ın yaptığı Rüstem Paşa Camii’nin dekorasyonunda İznik çinilerinin natüralist 41 değişik lale motifinin kullanıldığı görülmektedir. Çok zengin türlerdeki laleler, genellikle, beyaz zemin üzerinde kırmızı ve mavi renkte renklenmiştir. Koyu zeminde yapıldığında ise beyaz bırakılmıştır. Bazılarında ise taç yapraklarına canlı renkte benek serpilmiştir. Rüstem Paşa Camii’nde beyaz lalelerin yüzeyi bulut ve benek motifleriyle bezenmiştir.

¹⁸ Nurhan Atasoy ve Julian Ruby, **İznik Seramikleri** (İstanbul: TEB Yayınları, 1989), s.129.

¹⁹ Yıldız Demiriz, **Çini Yazıları 1** (İstanbul: Sanat Tarihi Derneği Yayınları, Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına, 1996), s.129 – 130.

Resim 12. Rüstem Paşa Camii Çinileri, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

16. Yüzyılda görülen lale motifleri oval bir formdadır. Diğer motiflerde olduğu gibi dip kısmında bir çanak bulunmaktadır. En basit şekliyle oval formun dış sınırları belirlendikten sonra çanak ve yapraklı kısımları bu ovalin içine yerleştirilmiş olduğu düşünülmektedir. Taç yaprakları üç uzun yaprak halinde, bazı örneklerde ise ortadaki bölüm ikiye ya da üçe ayrılmıştır. Son aşamada bu motif yapan sanatçının zevki doğrultusunda süslenmiştir. Lalenin yaprakları gerçeğine uygun olarak ince uzun çizilmiştir.²⁰

²⁰ Sitare Turan Bakır. **İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu** (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999), s.207.

Resim 13. 16. Yüzyıl, İznik Duvar Çinisi Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

Resim 14. Lale Çizimi
(Bakır, İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu, 1999 s. 207)

Çini panolardaki laleler çoğunlukla birlikte yer aldıkları diğer motiflerle aynı ölçülerde olsa da ağaçlı panolarda ağaç ve dalların ölçüsüne göre iridir.²¹

²¹ Oktay Aslanapa. **Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı** (İstanbul: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları: 10, 1965), s.20.

Resim 15. Selimiye Camii Çinisi, Edirne
(Demiriz, *Osmanlı'da Çini Ve Seramik Öyküsü*, s. 128)

16. Yüzyılda stilize edilerek uygulanan duvar çinilerimizde, en egemen çiçek laledir. 1554'de Sultan Süleyman'ın sernakkaşı daha çok Karamemi adıyla tanınan Mehmet Çelebi nakkaşlık görevine gelmiştir. Natüralist üslubun temelini atmıştır.²² Osmanlı tezhibinin geleneksel yapısına, laleler, güller, sümbüller ve karanfillerin oluşturduğu natüralist çiçek bahçelerini katarak, başka bir kalıba sokmuştur. Kısa bir süre içinde Osmanlı çini ustaları da 1550'lerin ilk on yılında yalnız canlı kabarık kırmızının egemen olduğu yeni bir renk şeması değil, lale ve gülün başta geldiği daha natüralist çiçeklerden oluşan yeni bir repertuar benimser. Osmanlı çini ustalarının üstünlüğü, sıkı bir teknik disiplini, titiz bir çizimcilik ve görkemli bir renk şemasıyla birleşmesinden gelir.

²² Yıldız Demiriz. **Osmanlı'da Çini ve Seramik Öyküsü**. Editör: Ara, Altun (İstanbul: Creative Yayıncılık, 1997), s.165.

Resim 16. Rüstem Paşa Camii Çinileri, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

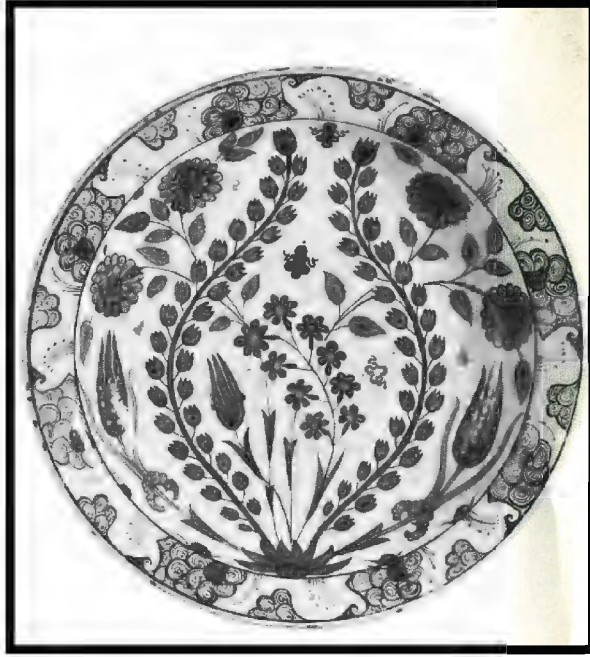
Motifler, çiçeğin doğadaki halinin yarı stilize tasarlanmasından dolayı Osmanlı çinileri uzun süren ve yaygın bir beğeni kazanmıştır. Lale motifi zenginliğin ve gücün sembolü haline gelmiştir. Sanatçılar laleyi geleneksel sanatın her alanına taşımıştır.²³

Topkapı Sarayı'nın dairelerinde zengin çini örnekleri arasında lale motifine de rastlanmaktadır. Renk ve motiflerin ahengi ve olgunluğu bakımından oldukça kalitelidir. Altın yoldaki soldan birinci panoda yaprak kümelerinden fışkıran laleler görülmektedir. Çiçekler beyaz zemin üzerine mercan kırmızısı renkte, yaprak ve goncaların çanakları yeşil renktedir.²⁴

16. Yüzyılın ikinci yarısında daha natüralist ve içindeki dört önemli çiçek olan lale, sümbül, gül ve karanfilden ötürü “dört çiçek üslubu” adıyla bilinen bir üslup doğar.

²³ Nurhan Atasoy ve Julian Ruby. **İznik Seramikleri** (İstanbul: TEB Yayınları, 1989), s.69.

²⁴ Oktay Aslanapa. **Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı** (İstanbul: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları: 10, 1965), s.21.

Resim 17. Tabak, Yaklaşık 1560 – 1965, Sir Thomas Barlow Koleksiyonu, Londra
(Atasoy, İznik Çinileri, s. 227)

1570 yılları seramiklerinde olgunluk dönemine ulaşılmıştır. Çiçeklerde, zengin koyu bir kırmızıyla vurgulanan olgun desenler vardır. Büyük, beyaz benekli laleler önceki yıllarda yapılmış solgun lalelerden oldukça farklıdır. Çiçeklerin hareketleri durağandır.

1575 yıllarında İznik ressamaları genellikle İslam çiniciliğine bağlı kompozisyon biçimciliğinden ayrılarak, çiçeklerin dikine uzayan boylarını saplarını kırarak tabağın yuvarlağına uyacak biçimde bükerek yumuşatırlar.²⁵

²⁵ Nurhan Atasoy ve Julian Ruby. **İznik Seramikleri** (İstanbul: TEB Yayınları, 1989), s.249.

Resim 18. Tabak, Yaklaşık 1575, Mathey Koleksiyonu, California
(Atasoy, İznik Çinileri, s. 312)

Resim 19. Yaprak Dilimli Kenarlı Tabak, Yaklaşık 1575 – 1580, Alessandro Bruschettini Vakfı, Cenova
(Atasoy, İznik Çinileri, s. 332)

1570 yıllarının sonu olarak tarihlenebilecek dönemde, Karamemi üslubunda yapılan birkaç yenilikten biri de saz yaprağının orta damarını bir laleyle kaplamak

olmuştur. Bunun örneklerini Haseki Hürrem Türbesi ve Eyüp Türbesi sıraltı çinilerinde görmek mümkündür.

Resim 20. Duvar Çinisi 1580, Eyüp Türbesi, İstanbul
(Atasoy, İznik Çinileri, s. 245)

Yine bu tarihlerde Mimar Sinan tarafından yapılmış olan Edirne Selimiye Camii çinilerindeki laleler, tabiata uygunluk açısından oldukça güzel örneklerdir. Hünkâr mahfilinde beyaz zemin üzerine kırmızı yapraklı laleler, lacivert zemin bordüründe, beyaz yapraklar içinde yine kırmızı yapraklı lalelere yer verilmiştir. Bunun dışında kır çiçeklerinden oluşan buketlerin içinde yer alan lalelerde beyaz yapraklı, kırmızı ve mavi çizgili ya da benekli laleler mevcuttur. Hünkâr mahfili girişinin karşısında bulunan kapı kemerinde lacivert, yeşil, kırmızı zeminli küçük madalyonlarda lale motifinin kullanıldığı kompozisyonlar içinde beyaz yapraklı, kırmızı çizgili veya benekli küçük laleler yer almaktadır. Bu camide yer alan mermere oyulmuş ters lale de teknik bakımdan hiçbir özelliği olmamasına karşın insanların ilgisini çekmiştir.²⁶

²⁶ Mehtap Ülkücü. “Selimiye Camii Lale Motifleri”, Antik Dekor Dergisi, Sayı no 11 (1991), s.36 – 44.

Resim 21. Ters Lale, Selimiye Camii, Edirne
(<http://yorumkat.com/genel-kultur/139711-selimiye>)

Resim 22. Selimiye Camii, Edirne
(Altun, Osmanlı'da Çini ve Seramik Öyküsü, s. 145)

Çinide kullanılan kırmızı zamanla bozulur ve yerini kahverengine benzer soluk bir kırmızıya bırakır. Kırmızı gibi lale motifi de diğer motiflerde olduğu gibi tekdüzelik ve cansızlık başlar. Topkapı Sarayı Harem Odasında bu döneme ait bir pano bu fikri desteklemektedir.²⁷

17. Yüzyılda renk çeşitliliği zayıflar, sır kalitesi düşer. Fakat buna karşın çiçek motiflerine yenileri de katılır. Çini sanatında yeniden doğuş denemesinin yapıldığı 18. yüzyıl örneklerinin bazılarında dönem zevkini yansıtan aşırı uzun lalelere rastlanmaktadır.²⁸

Resim 23. 17. Yüzyıl Sonu, Çini Pano, Topkapı Sarayı Harem Dairesi
(Öney, *İslam Mimarisinde Çini*, s. 97)

18. Yüzyılda İznik çiniciliği yok olmaya yüz tutar. Sultan III. Ahmet ve Sadrazam İbrahim Paşa, Türk çini sanatını yeniden canlandırmak için İstanbul'da Tekfur Sarayı adında, İznik'ten getirilen usta ve fırın malzemeleriyle bir atölye kurar. Başlangıçta İznik çinilerinin benzerleri yapılsa da istenen teknik ve estetiğe ulaşılamaz.

²⁷ Gönül Öney. *İslam Mimarisinde Çini* (İstanbul: Ada Yayınları, 1987), s.72.

²⁸ Yıldız Demiriz. *Osmanlı'da Çini ve Seramik Öyküsü*, Ara Altun (İstanbul: Creative Yayıncılık, 1997), s.167.

Atölye kurulduktan kısa bir süre sonra Sadrazam İbrahim Paşa'nın ölümüyle kapanır. Bu dönemde başağa benzeyen ince yapılı İstanbul lalesi motifleri çizilmiştir.²⁹

Resim 24. 18. Yüzyıl, Tekfur Sarayı Çinileri, Harem Çeşmeli Sofa
(Saray'ın Laleleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2006, s. 44)

Lale Devri'nde dini yapılarda ekonomik nedenlerle çini kullanımı sınırlı tutulmuştur. Bu dönemde İznik'te üretimin durmasına karşın Kütahya'da devam ettiği sadece kalitenin düştüğü gözlenmektedir.

Kütahya özellikle İznik çinilerinin ekonomik nedenlerle çöküşü ile 18. yüzyılda yeni bir şans yakalasa da lale ve diğer natüralist çiçek konusunda yetersiz ve tekdüze kalmıştır. Renkler soluk, karışık ve cansızdır.³⁰

²⁹ Yıldız Demiriz. **Osmanlı'da Çini ve Seramik Öyküsü**, Editör: Ara Altun (İstanbul: Creative Yayıncılık, 1997), s.216 – 217 – 220.

³⁰ Gönül Öney. **İslam Mimarisinde Çini** (İstanbul: Ada Yayınları, 1987), s.73.

Resim 25. 18. Yüzyıl İkinci Yarısı, Kütahya Yapımı Tabak
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

19. Yüzyıl son çeyreğinde Kütahya’da üretimin tekrar canlanmasıyla birlikte İznik ürünlerinden etkilenilerek yapılan motifler göze çarpmaktadır. Natüralist üslupta bir kökten çıkan diğer çiçeklerle birlikte lale de kullanılmıştır. Bu motifler kullanım eşyalarının üzerine de uygulanmıştır.³¹

³¹ Hülya Bilgi. **Kütahya Çini ve Seramikleri** (İstanbul: Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Pera Müzesi Yayınları, 2005), s.15.

Resim 26. 19. Yüzyıl, Kütahya Yapımı Sırlı Tabak, Çinili Köşk Müzesi
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

20. Yüzyıl başına tarihlenen, 27. resimdeki tabakta aynı kökten çıkan ve simetrik olarak iki yana açılan laleler yerleştirilmiş, Ermenice “yaşasın meşrutiyet, özgürlük, kardeşlik, eşitlik 10 Haziran 1908” yazısı bulunmaktadır.³²

Resim 27. 20. Yüzyıl Başı, Ermenice Yazılı Çini Tabak
(Kürkman, Kütahya Çini ve Seramikleri, s. 251)

³²Hülya Bilgi. **Kütahya Çini ve Seramikleri** (İstanbul: Suna ve İnan Kırac Vakfı Koleksiyonu, Pera Müzesi Yayınları, 2005), s.173.

Kütahya’da, Ermeni sanatçılardan biri olan Stepan Vartanyan’ın Kütahya’daki çini fabrikalarına çizdiği desenler arasında lale motifine de rastlanmaktadır.³³

Resim 28. Ressam Stepan Vartanyan’ın Çini Deseni
(Kürkman, Kütahya Çini ve Seramikleri, s. 203)

1892 yılında kurulan Yıldız Porselen Fabrikası’nın desenleri arasında da lale motifine rastlamak mümkündür.

Resim 29. Karo Deseni, Yıldız Porselen Fabrikası
(Sümerbank Kataloğu No: 20)

³³ Garo Kürkman. **Kütahya Çini ve Seramikleri** (Birinci basım. Suna ve İnan Kırâç Vakfı Yayını 1, 2005), s.200.

Lale motifi 16. yüzyılda sahip olduğu çeşitliliği ve kaliteyi daha sonraki dönemlerde yitirmiş olsa da, günümüz çini ve seramiklerinde yer almaktadır. Kütahya ve İznik'teki atölyeler gerek klasik çini desenlerinde gerek kendi yorumlarında lale motifine yer vermektedir. 1960'lı yıllarda Faik Kırımlı çini sanatının tekrar canlanmasında özellikle 16. yüzyıla ait mercan kırmızısına yakın bir kırmızının bu sanata kazandırılmasında önemli bir yer tutar.

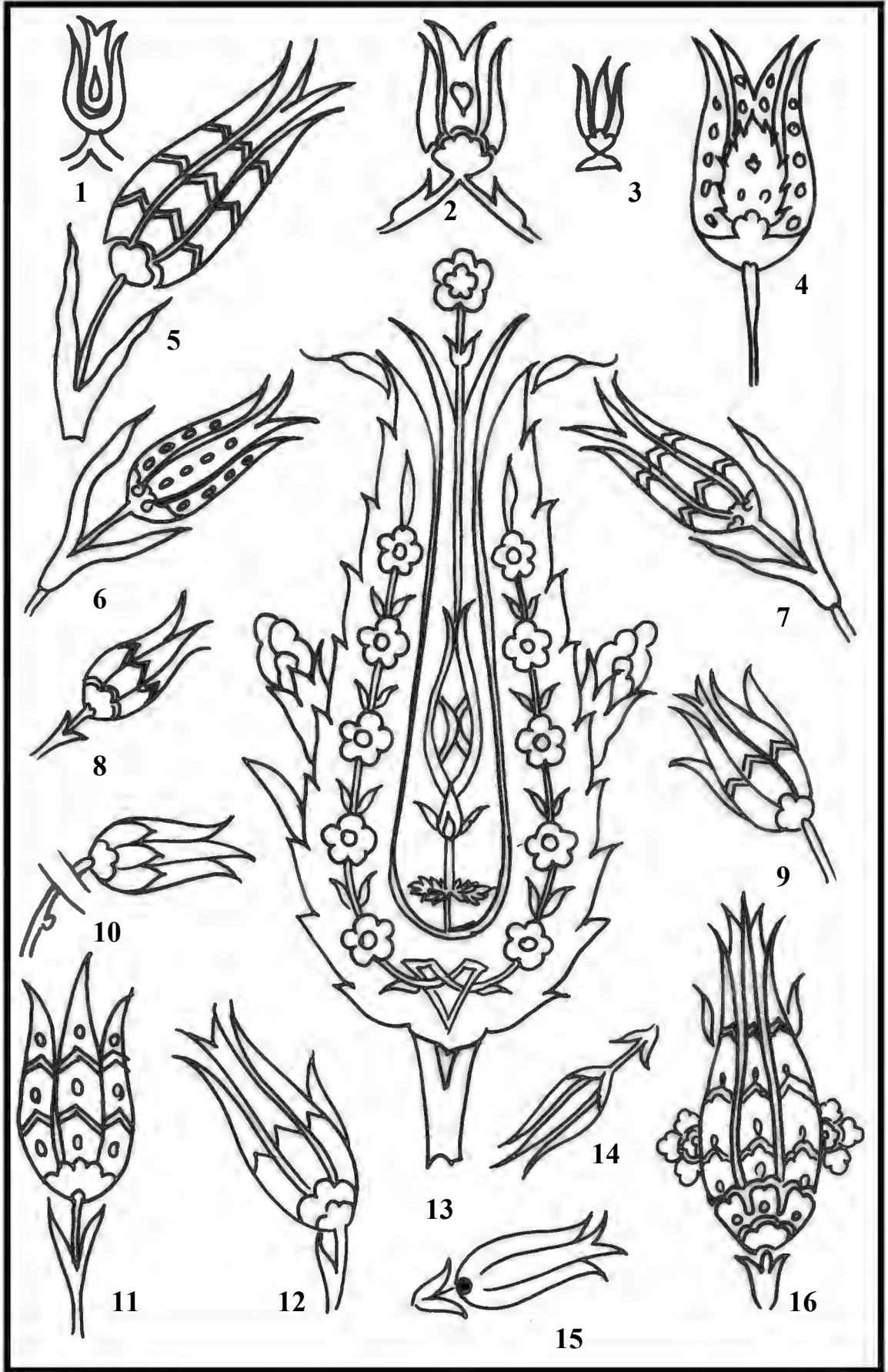
Endüstriyel olarak üretilen karo ve bordürler de lale motifi karşımıza çıkmaktadır. Kütahya'da bulunan atölyelerden bazıları klasik çini motiflerini seri üretim yaparak daha ekonomik ürünler üretmeyi hedeflemektedir. Porselen, yer ve duvar döşemesi ürünlerde de lale motifine rastlanmaktadır. Serbest tasarım yapan sanatçılar da laleyi uygulamaktadır.

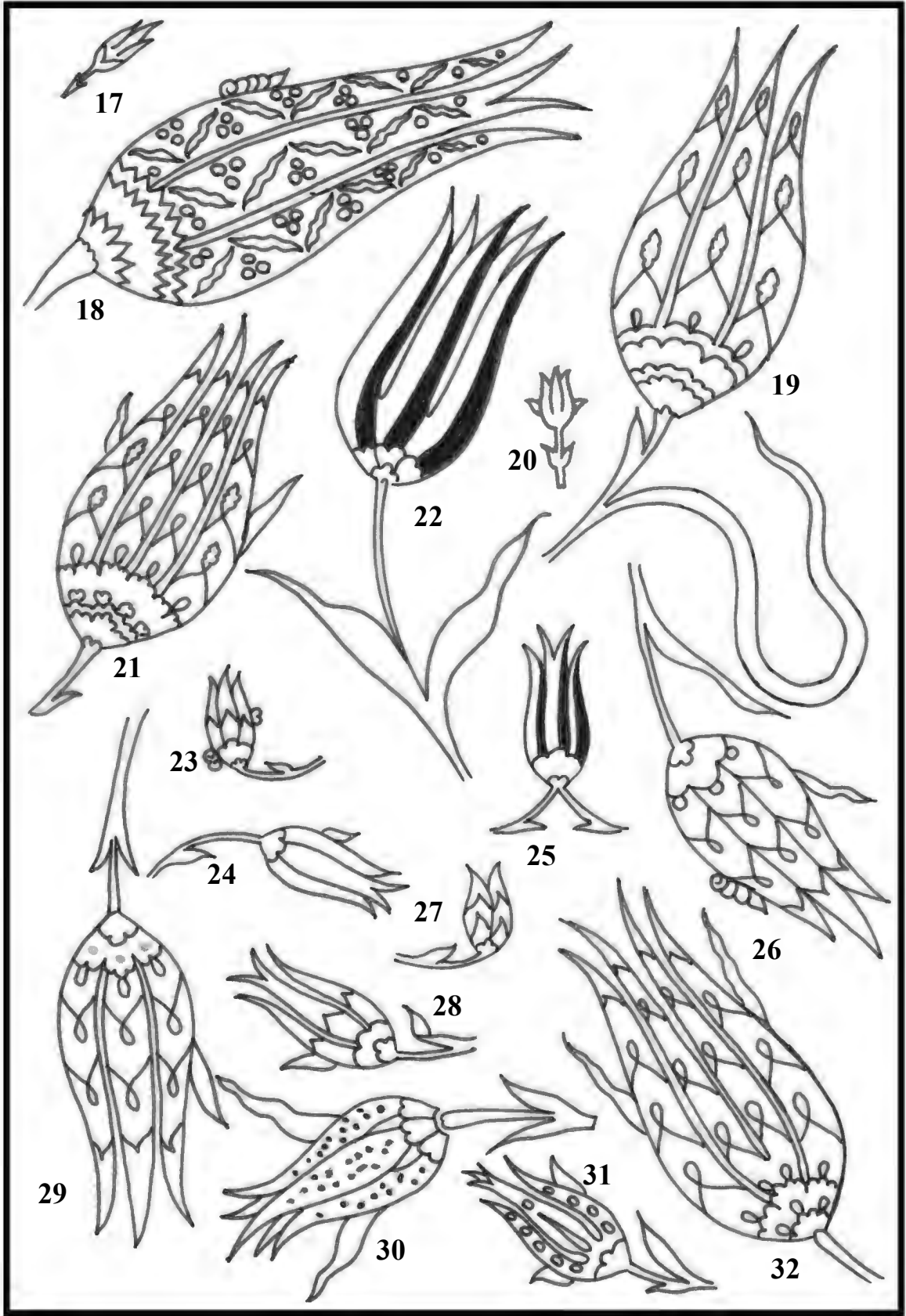
2. LALE MOTİFİNİN ÇEŞİTLERİ

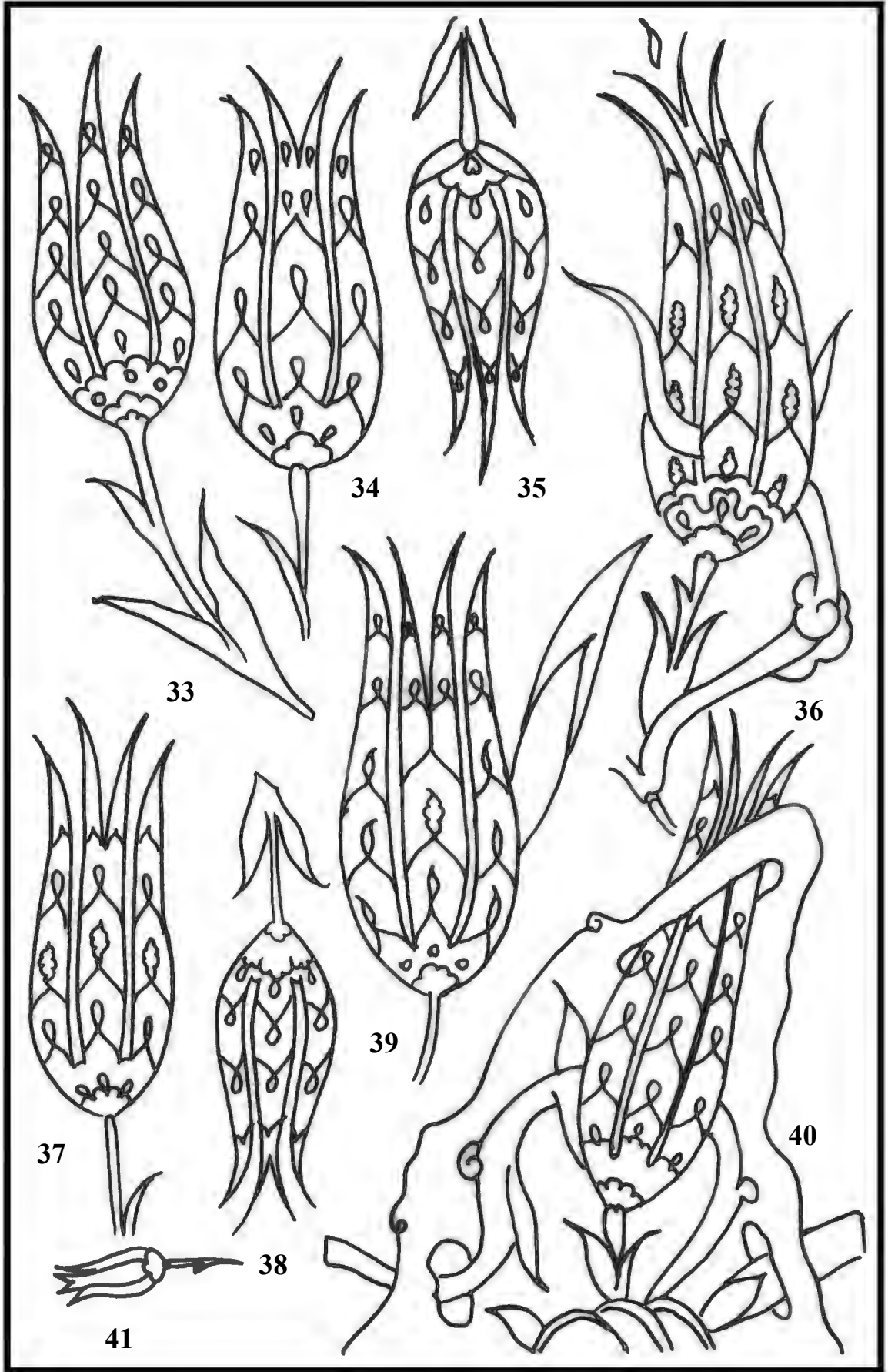
İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Tezvinatı Şubesi Çinicilik Bölümü hocası Feyzullah Dayıgil'in, Vakıflar Dergisi (1938), sayı 1 ve 2'de yer alan makalesinde İstanbul'da bulunan yapıların, duvar çinilerinde 312 çeşit lale motifine rastlandığı belirtilmektedir. 312 çeşit lalenin 276 tanesi 16. yüzyılda yapılmıştır. Bu yüzyılda yapılan lalelerin çok fazla süslendiği görülmektedir. 17. Yüzyıl'da lale çeşidi azalmış, miktar 27 olmuştur. 18. Yüzyıl'da ise lale motifi diğer yüzyıllardan farklı çizilmiş adeta bir başağı andırmaktadır. Makalede yer alan 312 adet lale ve bulundukları yapılar aşağıdaki tabloda belirtilerek, aydınlatıcı kâğıdına çizilip teze aktarılmıştır.

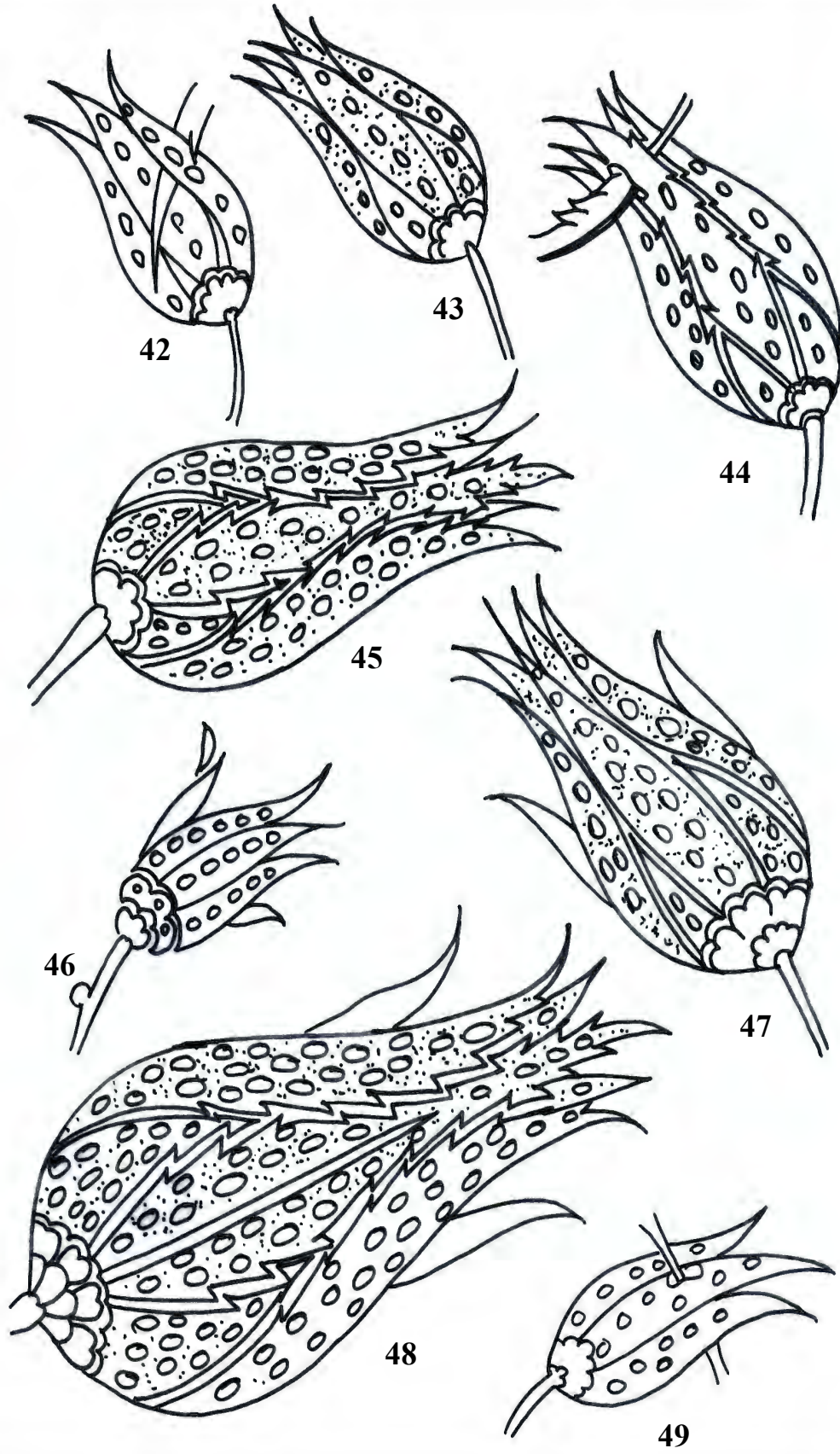
Tablo 1.**Lale Motifinin Bulunduğu Yapılar**

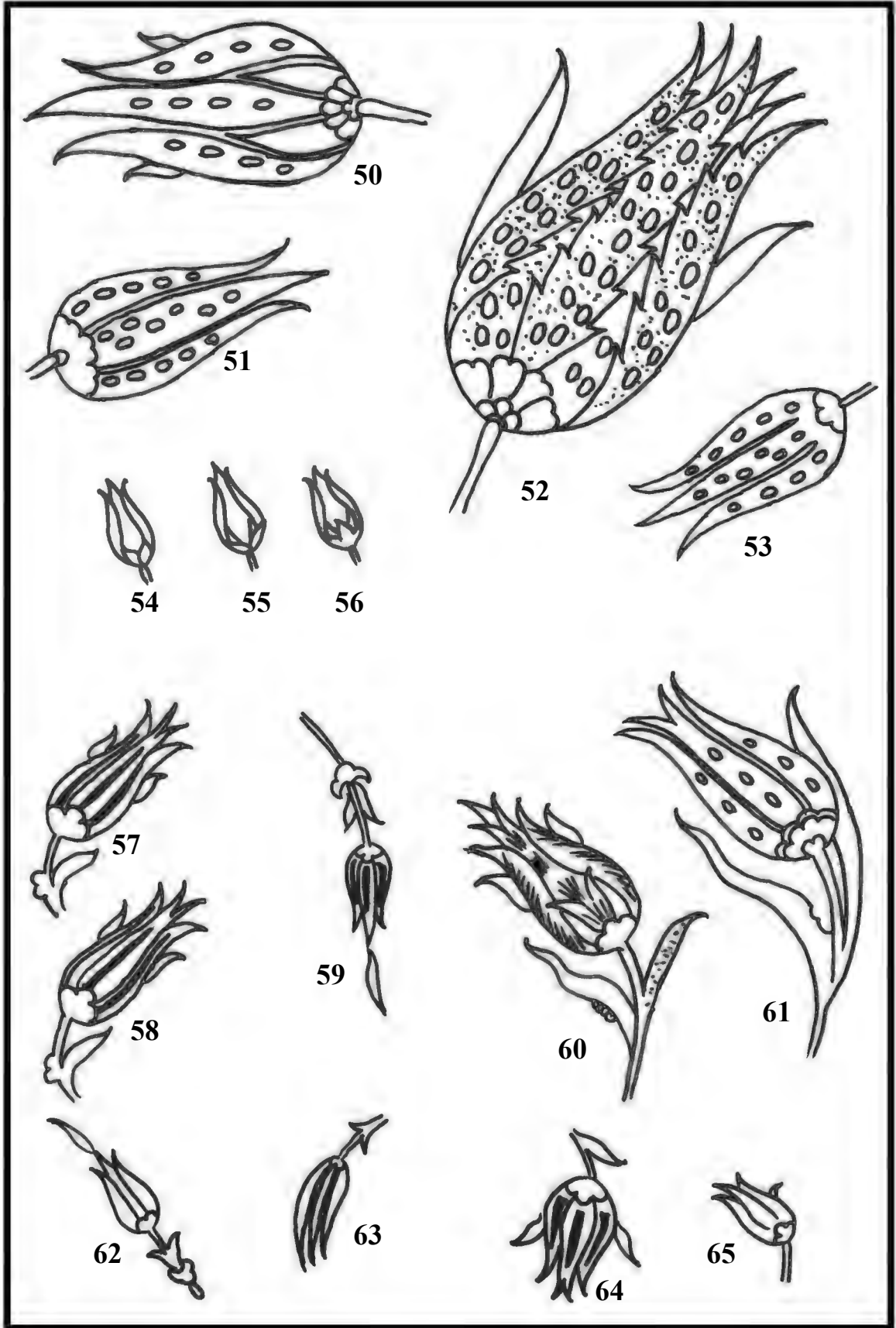
Yapı Adı	Çizim No
Rüstem Paşa Camii	01 – 41
Piyale Paşa Camii	42 – 56
Mesih Mehmet Paşa Camii	57 – 58
Ramazan Efendi Camii	59 – 61
Mehmet Ağa Camii	62 – 65
Mehmet Ağa Camii	72
Hekimoğlu Ali Paşa Camii	66– 71
İbrahim Paşa Camii	73 – 74
Haseki Hürrem Türbesi	75 – 76
Haseki Hürrem Türbesi	78 – 84
Kanuni Süleyman Türbesi	77
Eyüp Türbesi	85 – 106
Üçüncü Mehmet Türbesi	107
Üçüncü Mehmet Türbesi	131
Eyüp Türbesi	108 – 125
Üçüncü Murat Türbesi	126 – 127
Üçüncü Murat Türbesi	129 – 130
Üçüncü Murat Türbesi	133
İkinci Selim Türbesi	128
İkinci Selim Türbesi	132
Sultan Ahmed Camii	134 – 189
Takkeci Camii	190 – 220
Yeni Camii Türbesi	221 – 233
Topkapı Sarayı	234 – 306
Topkapı Sarayı	309 – 312
Şehzade Mehmed Türbesi	307 – 308

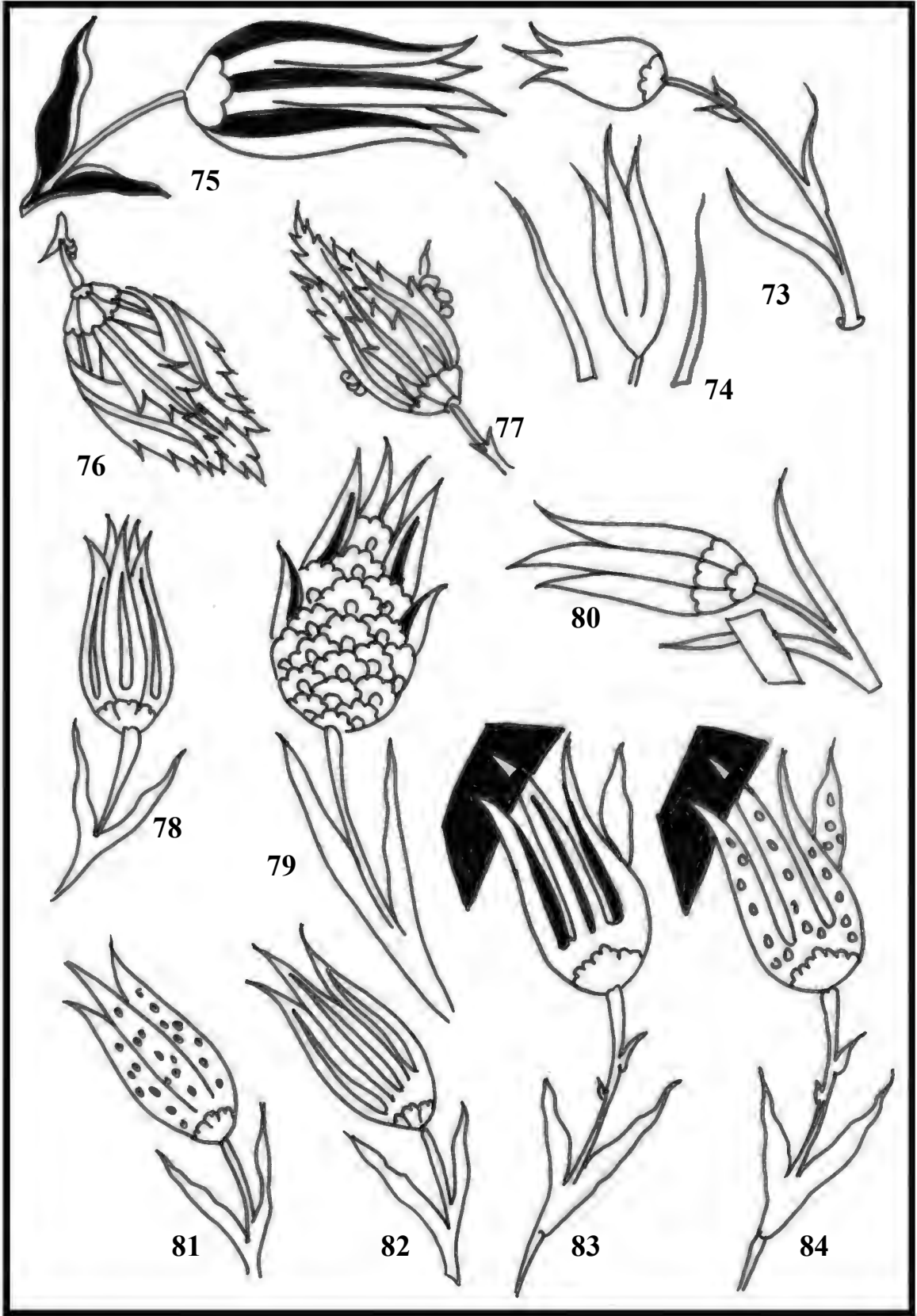

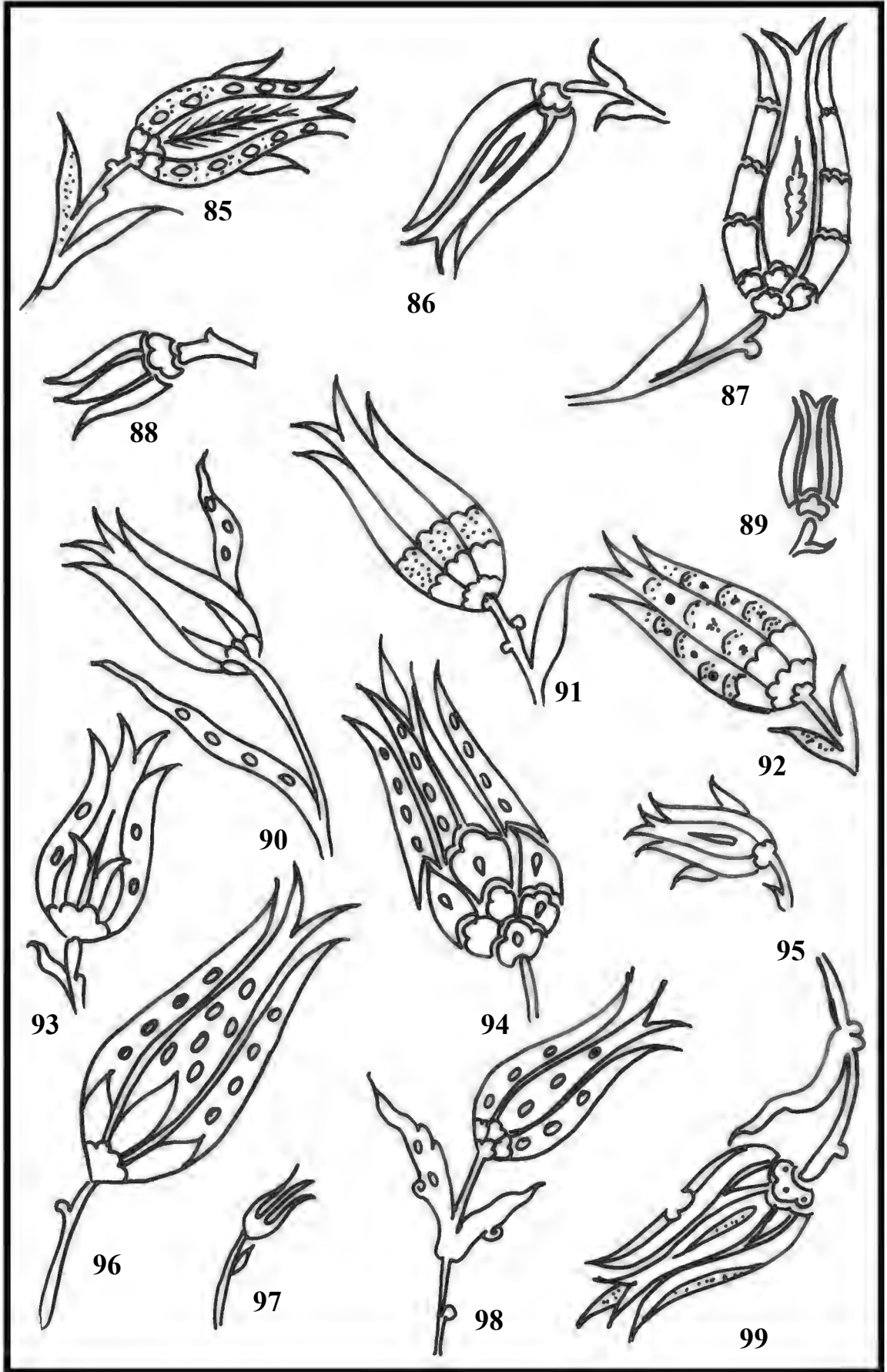

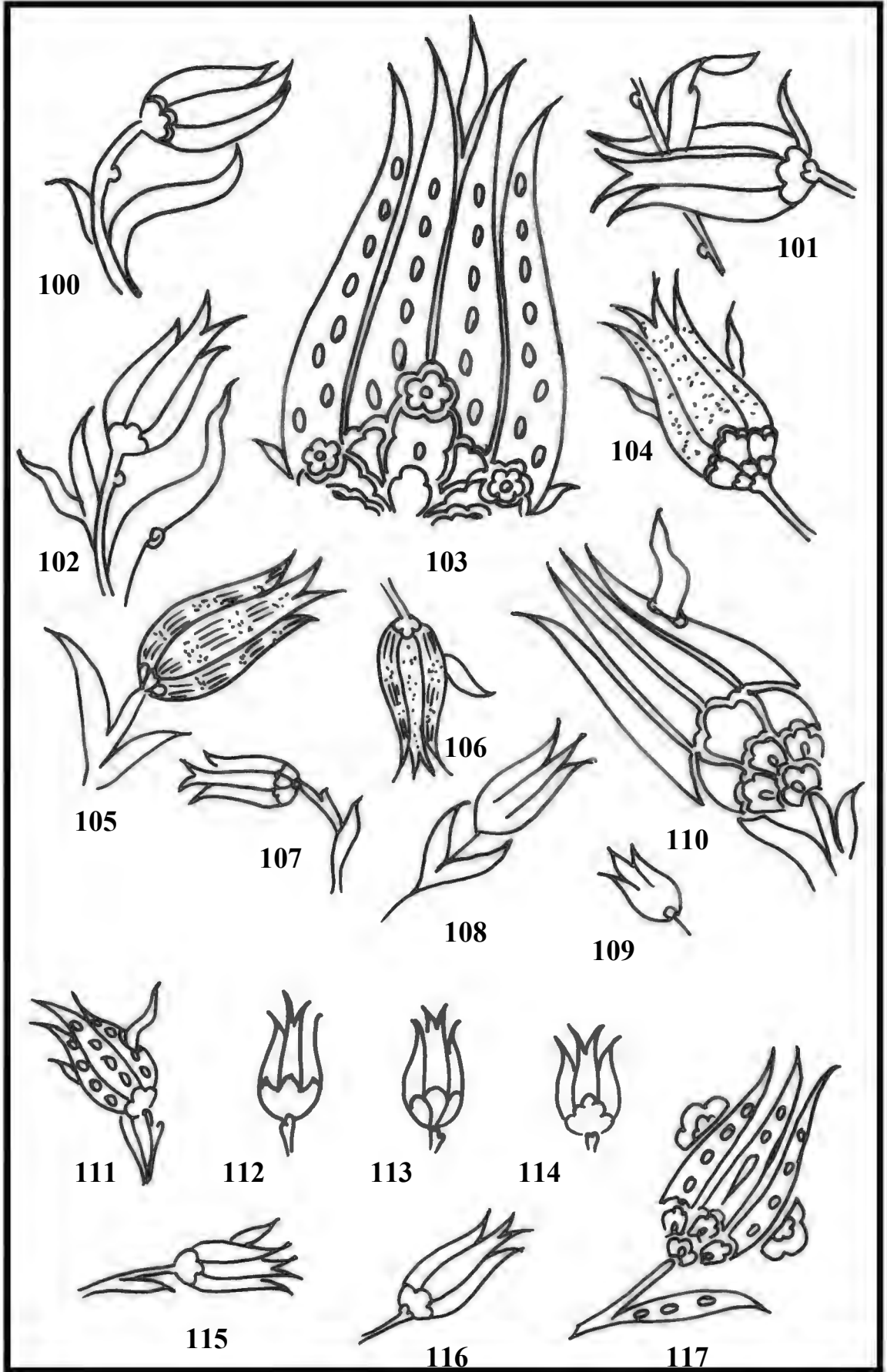

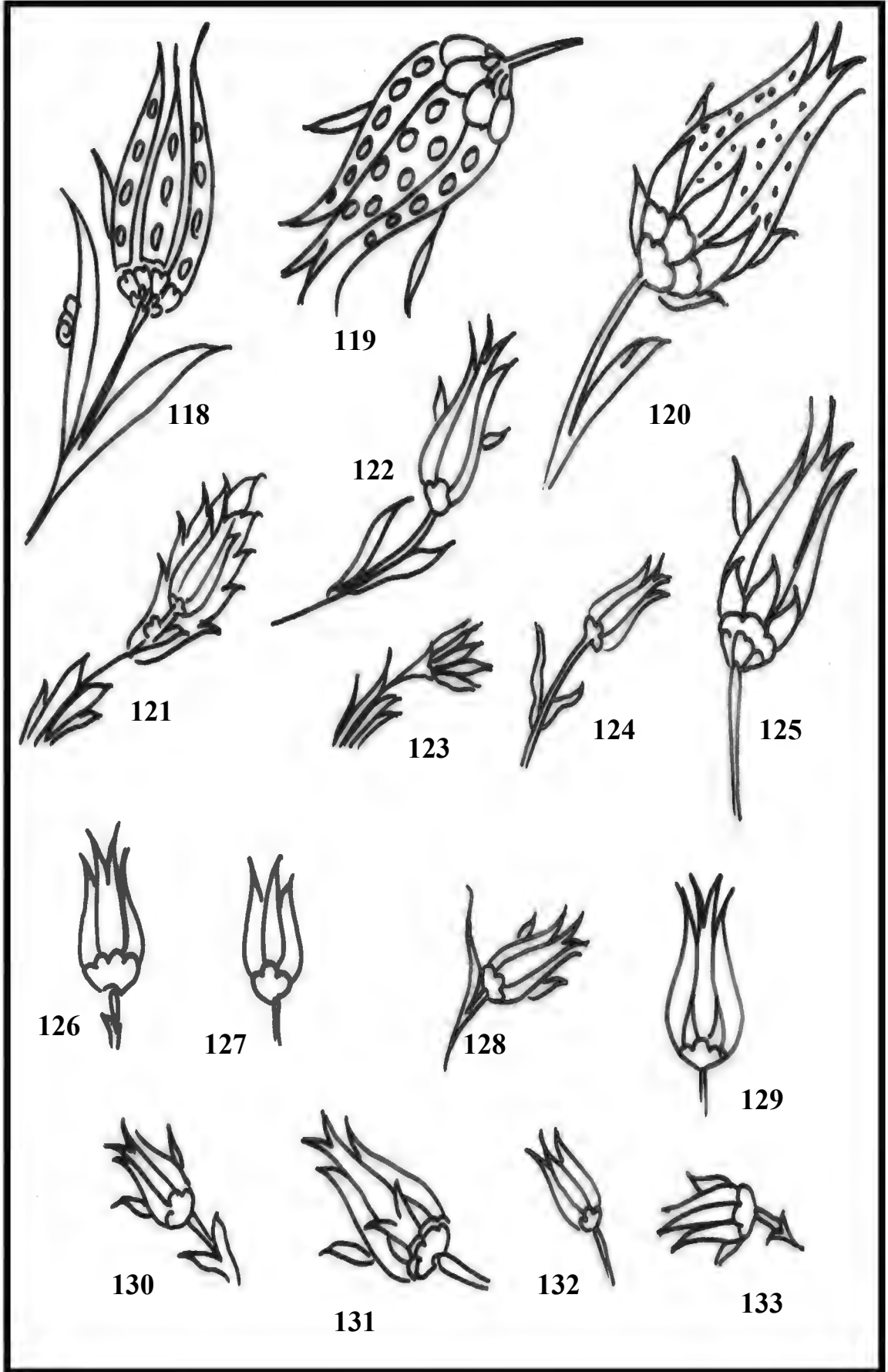

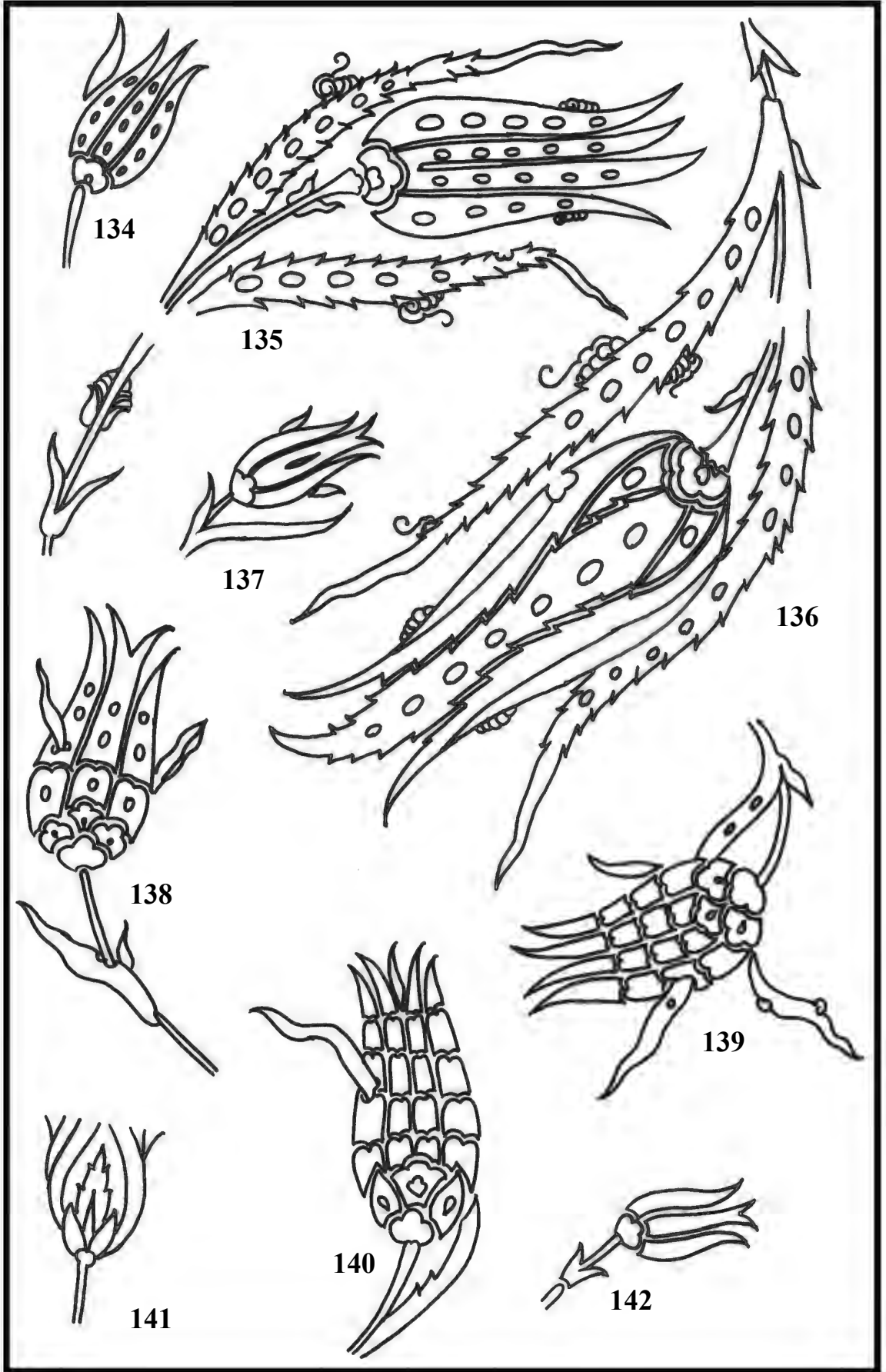

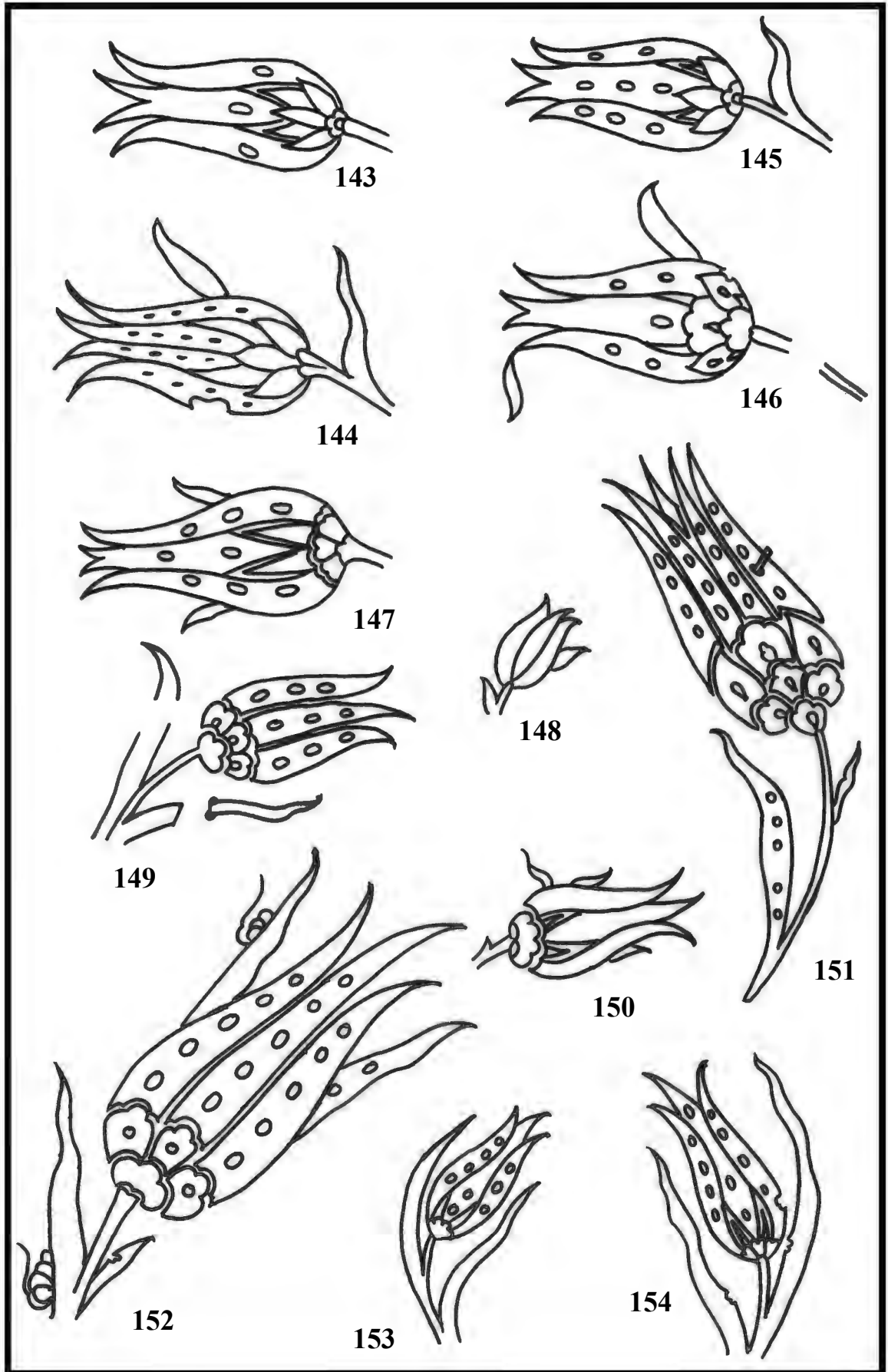

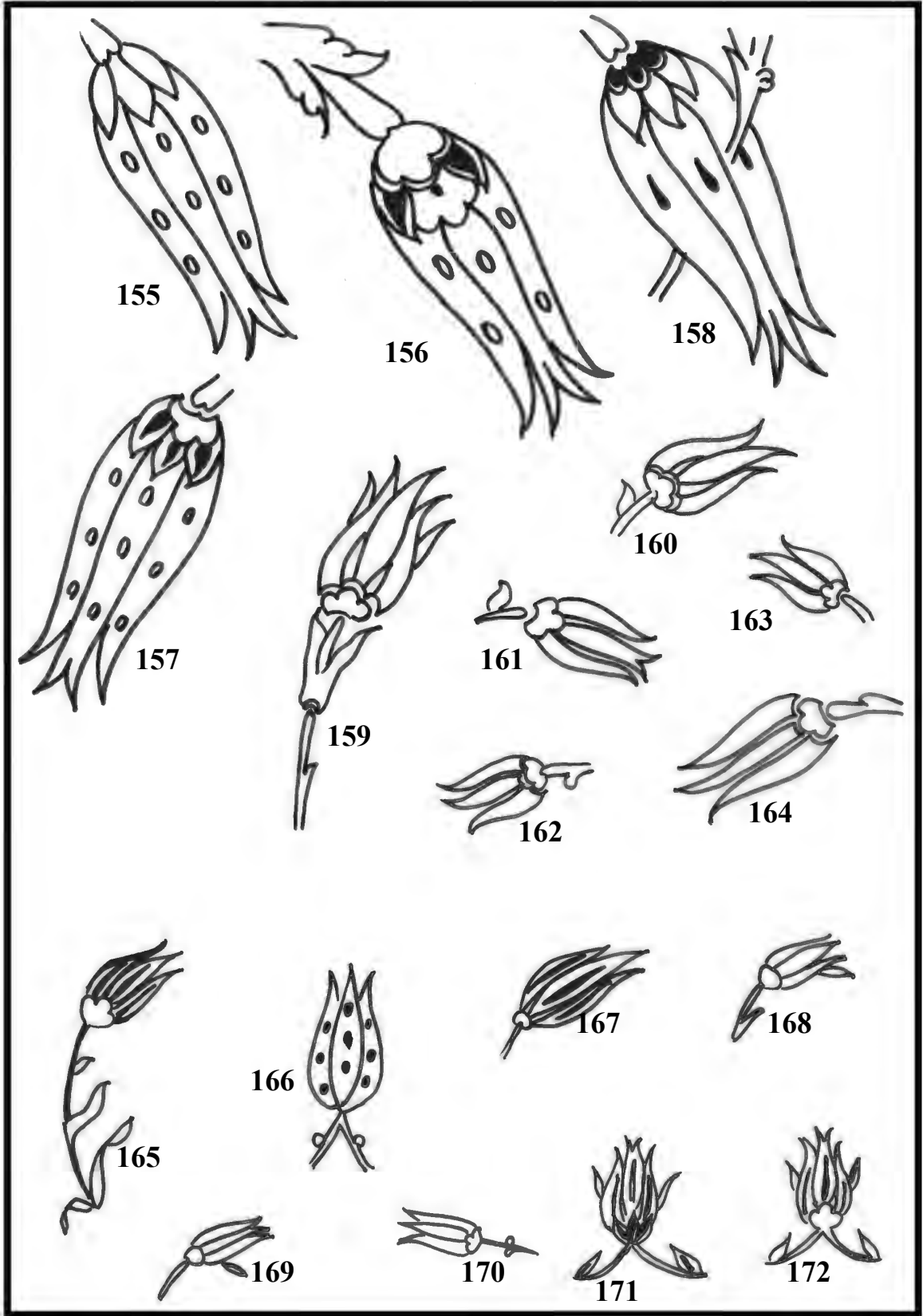

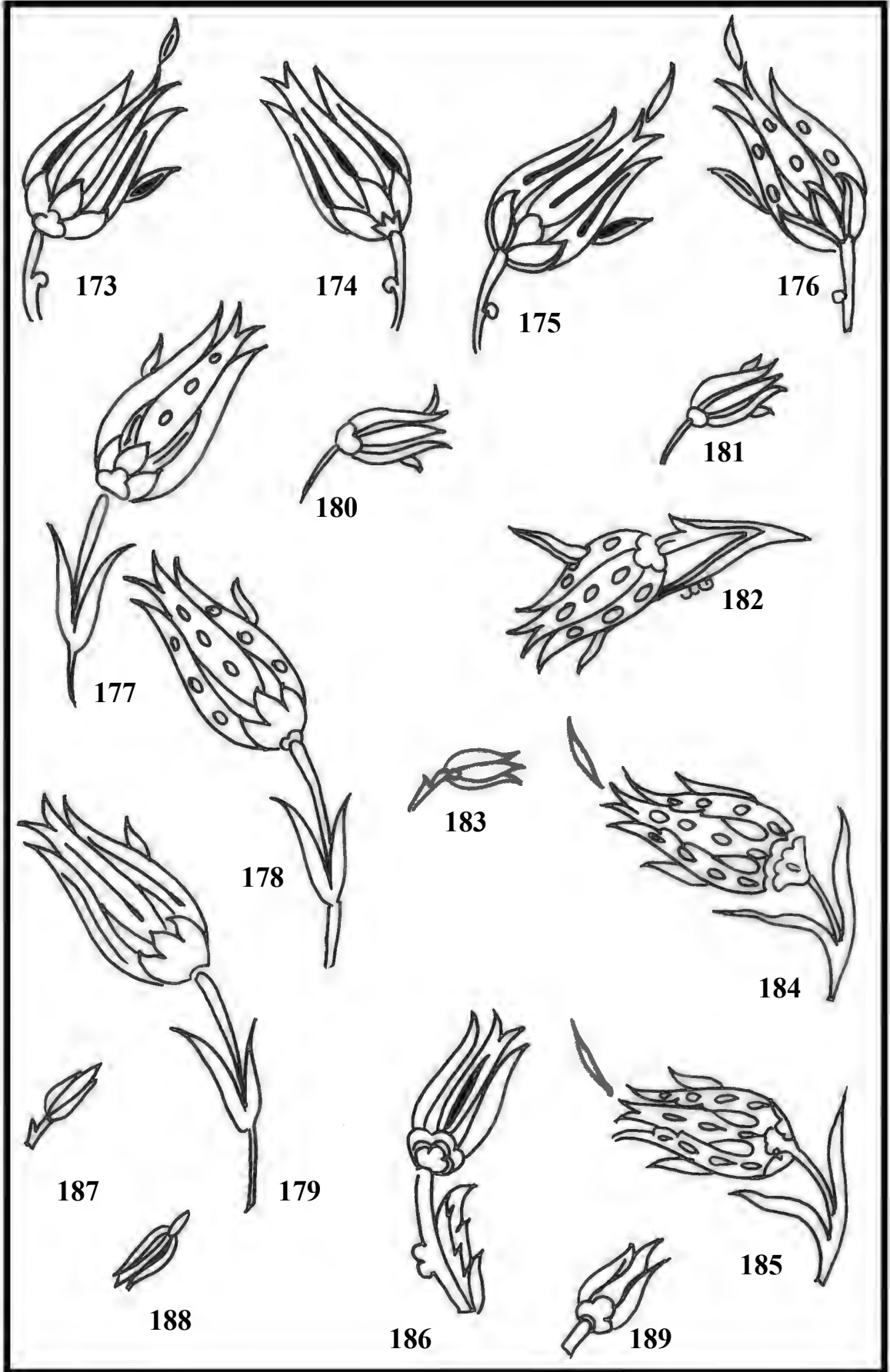

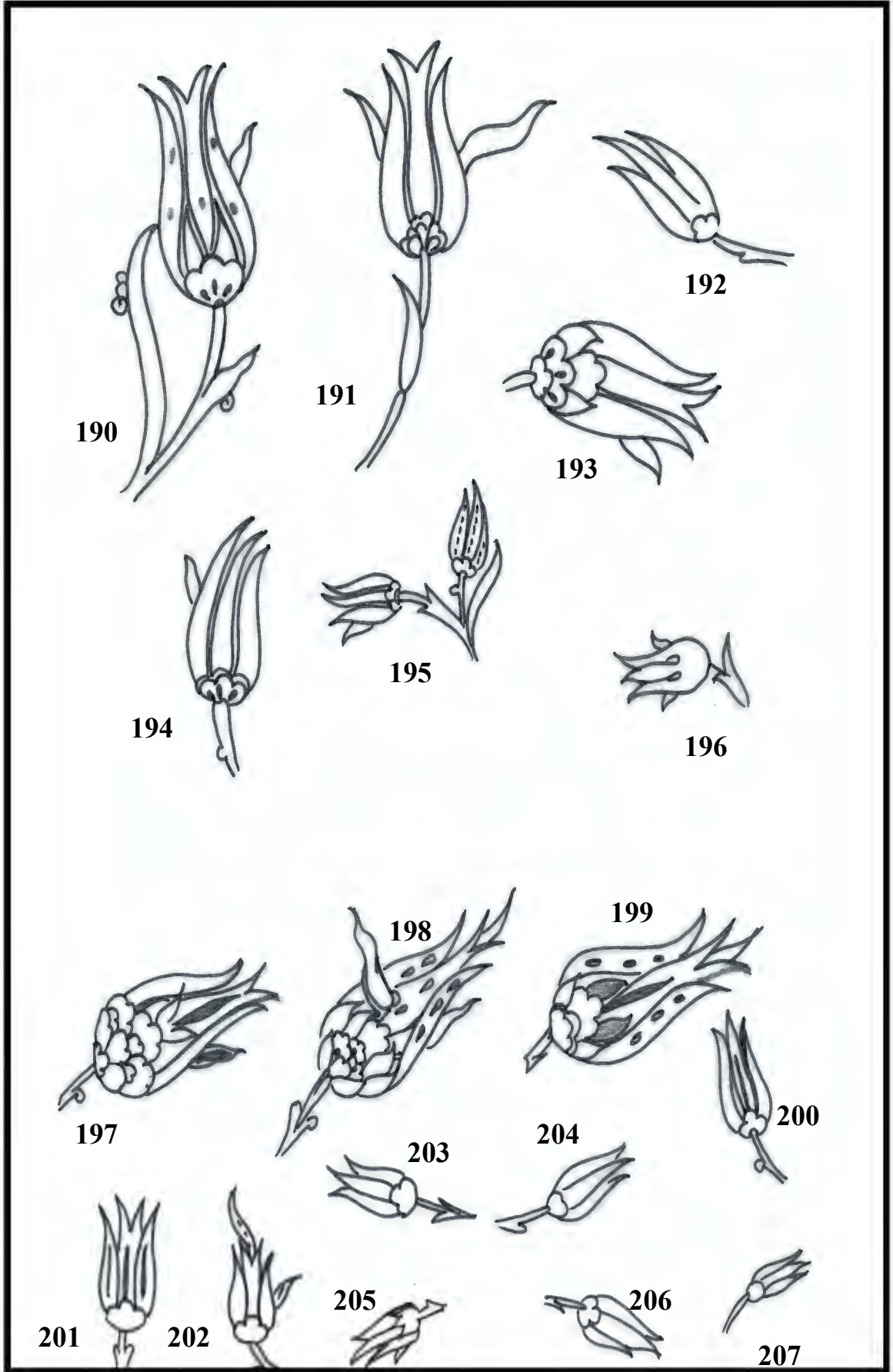

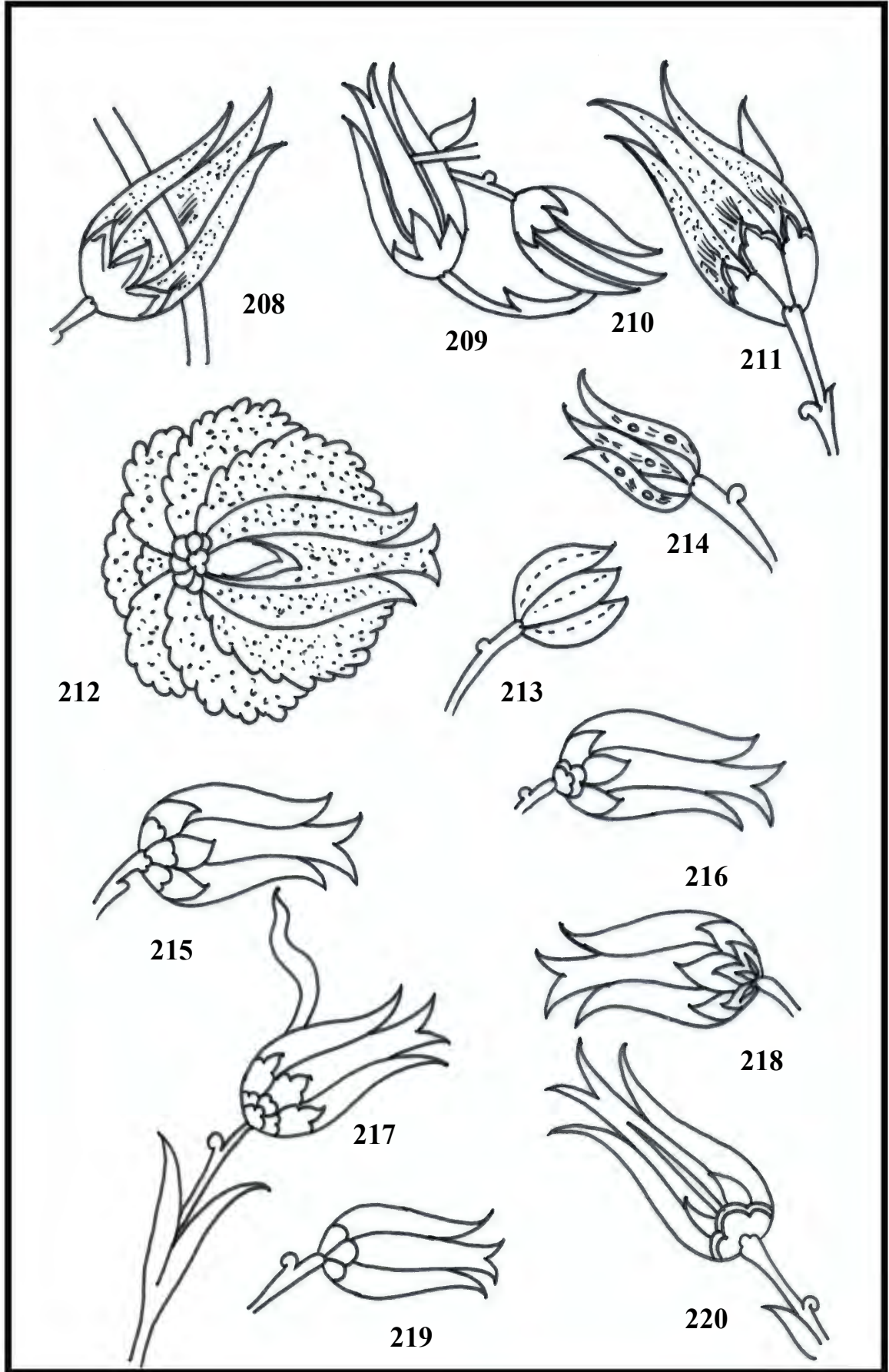

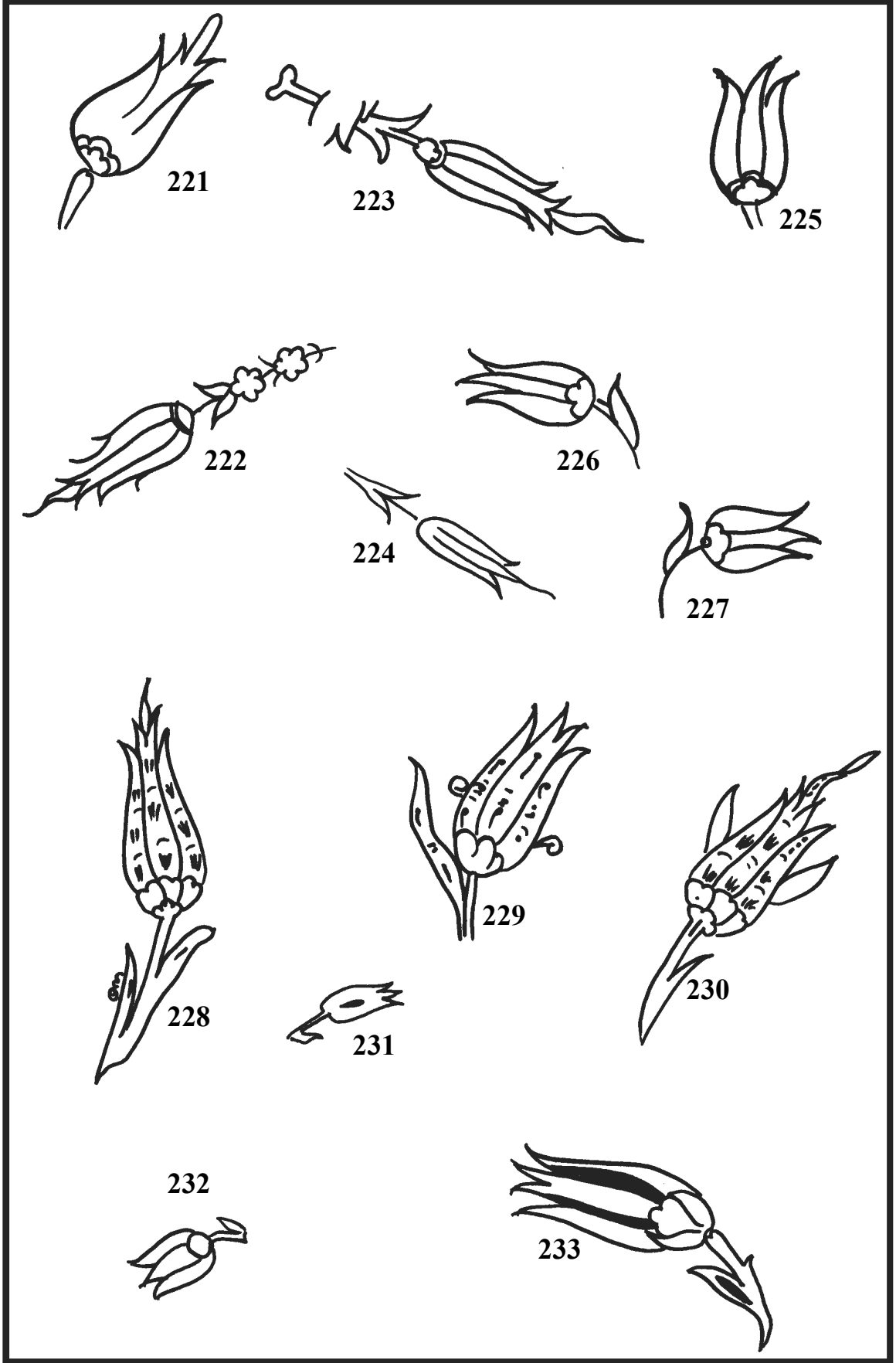

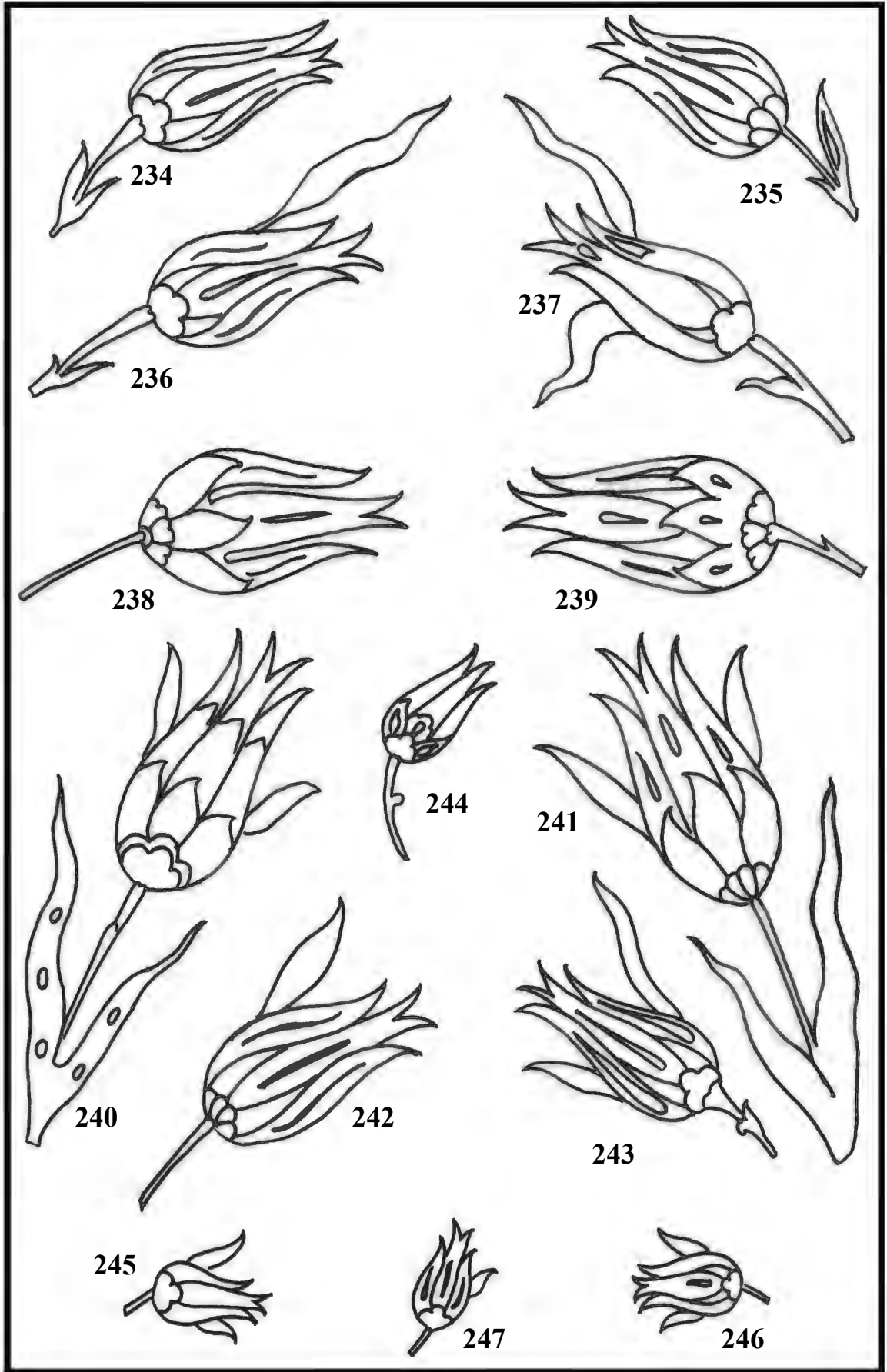

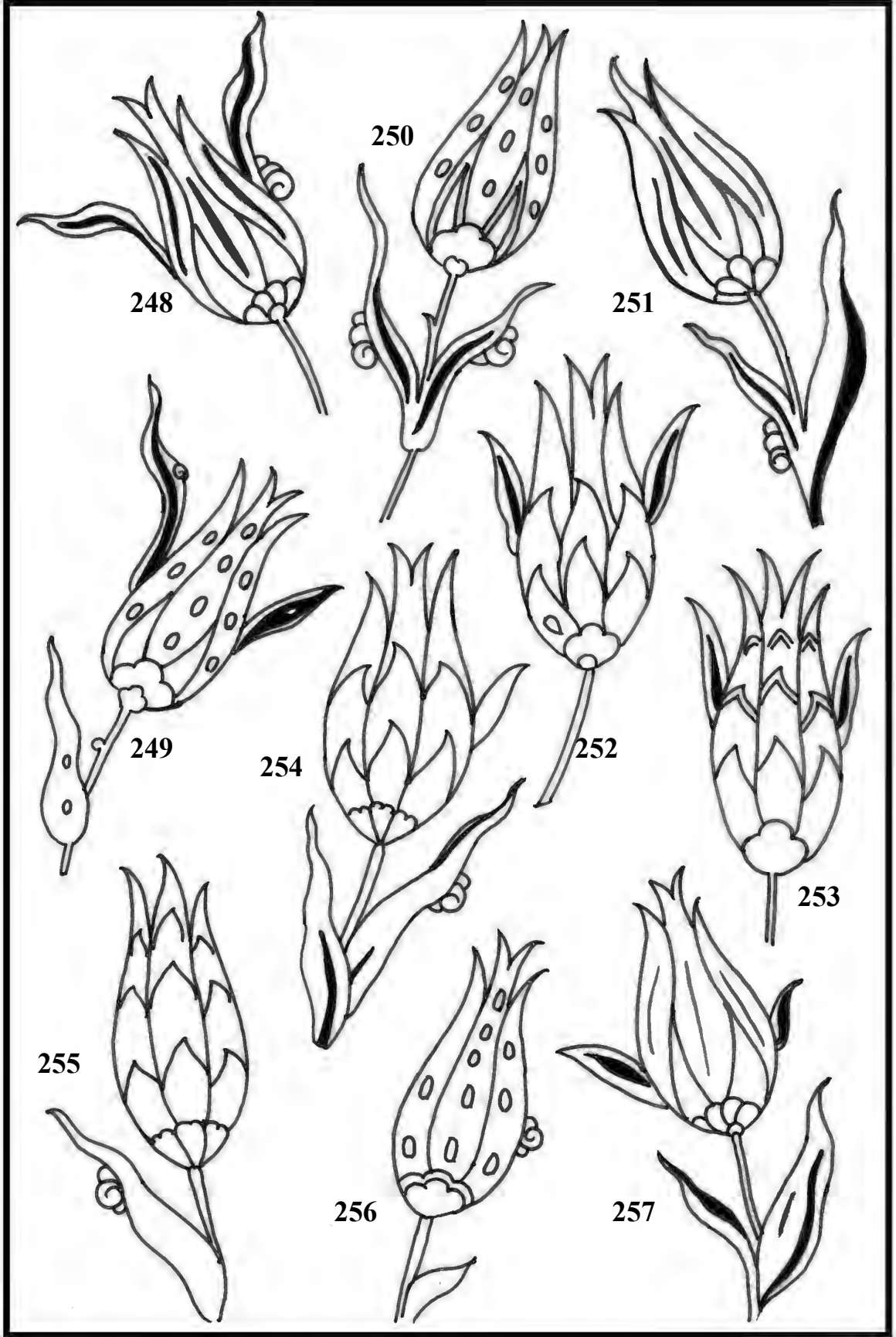

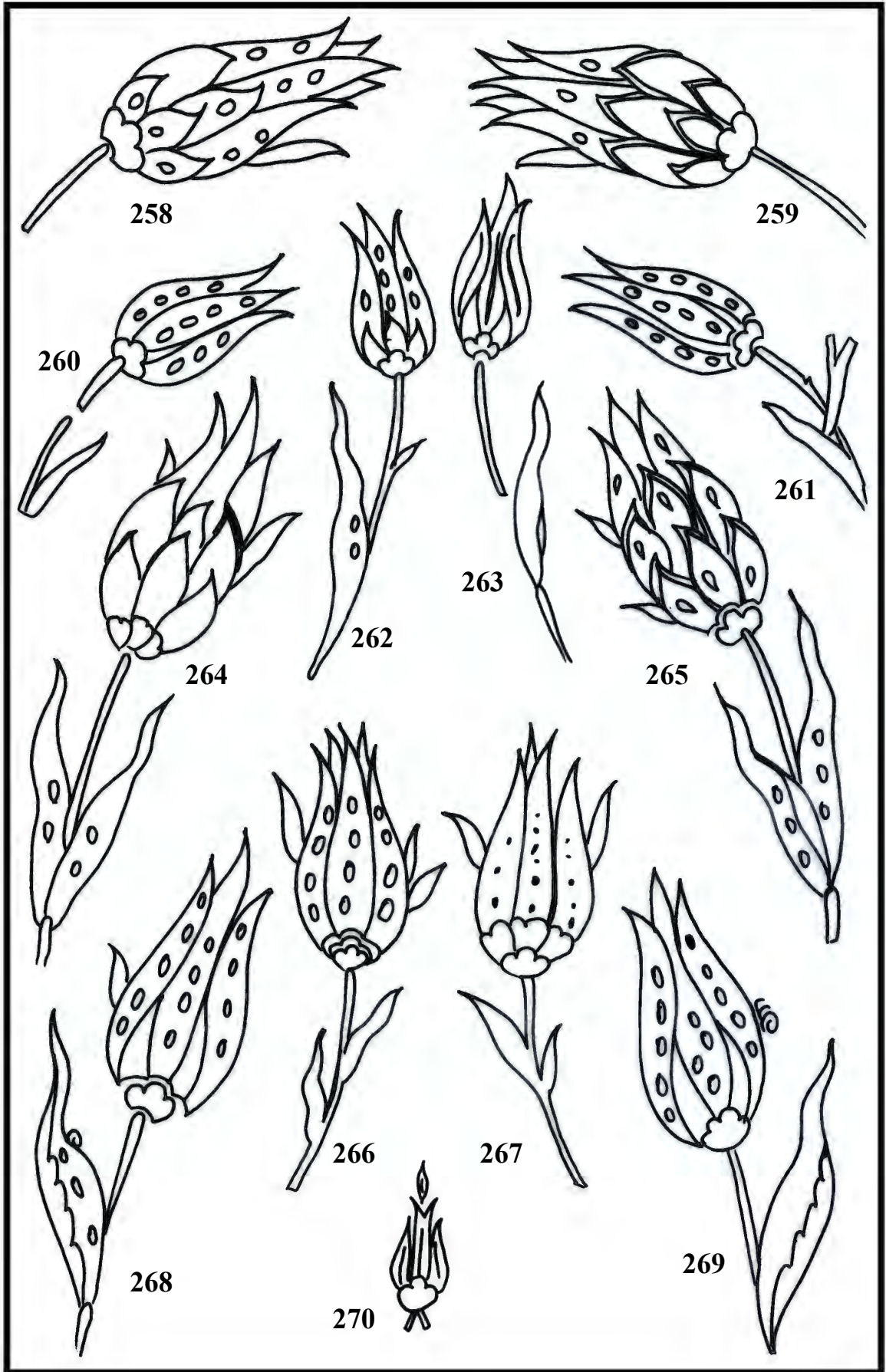

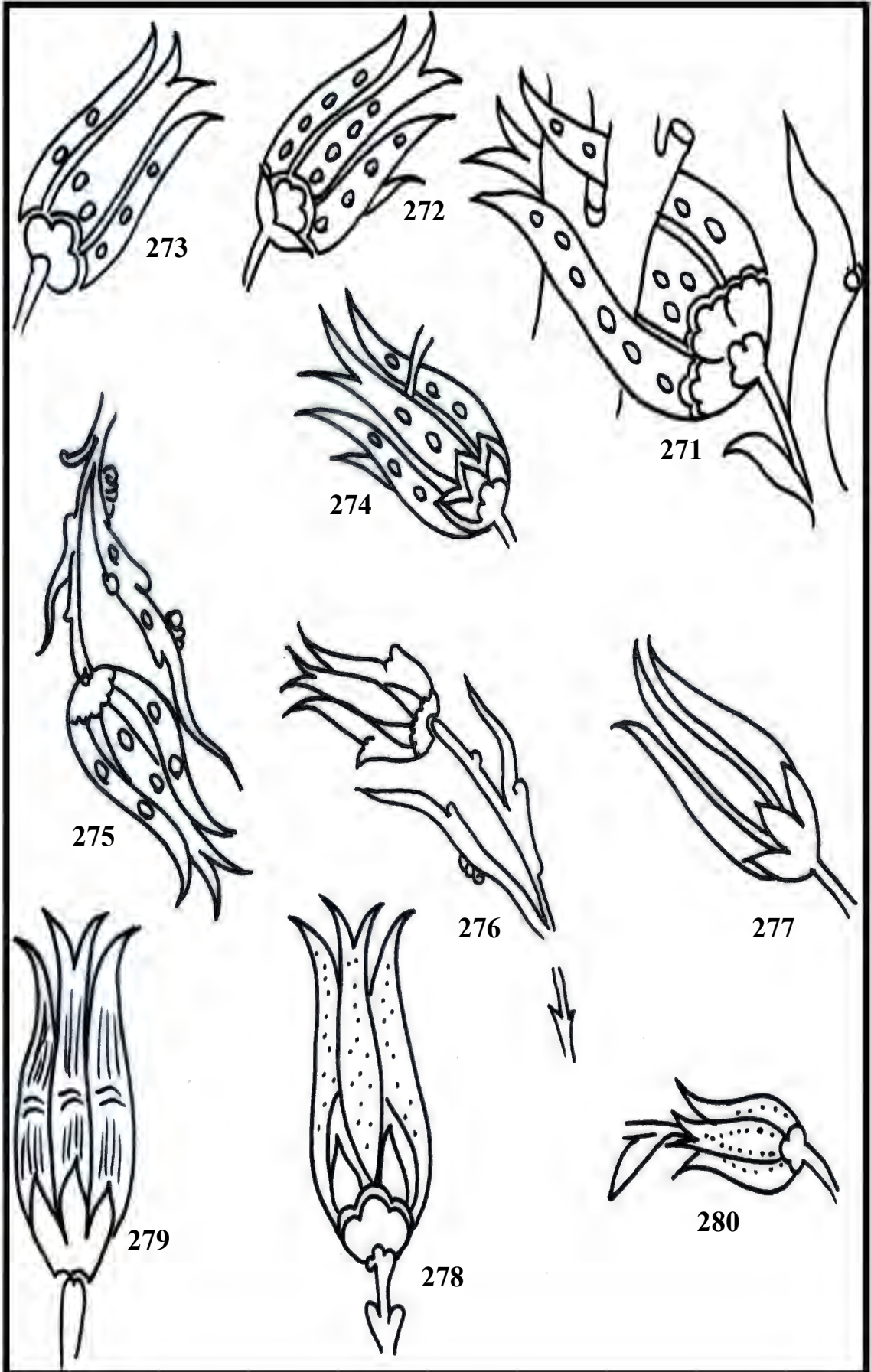

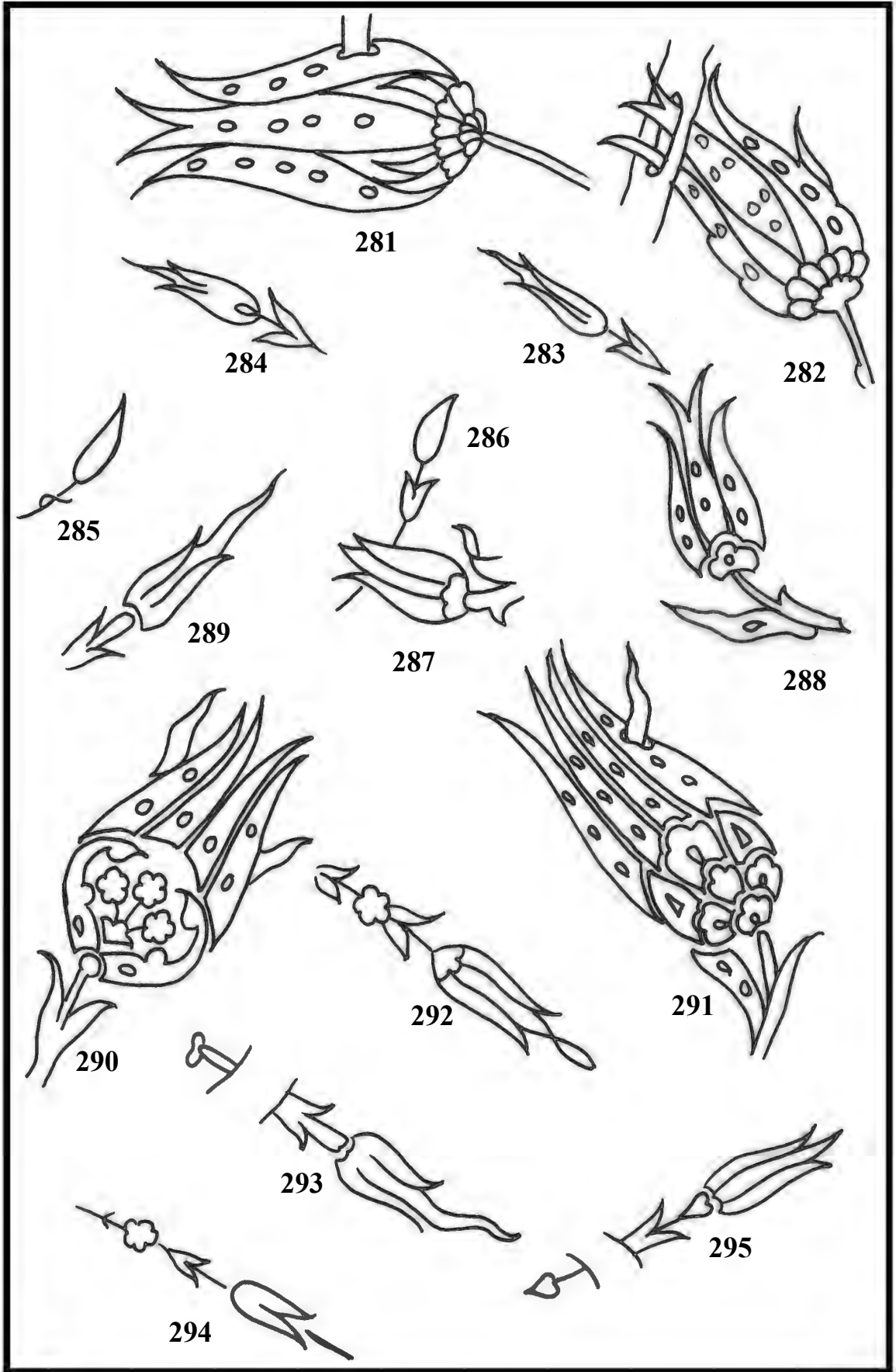

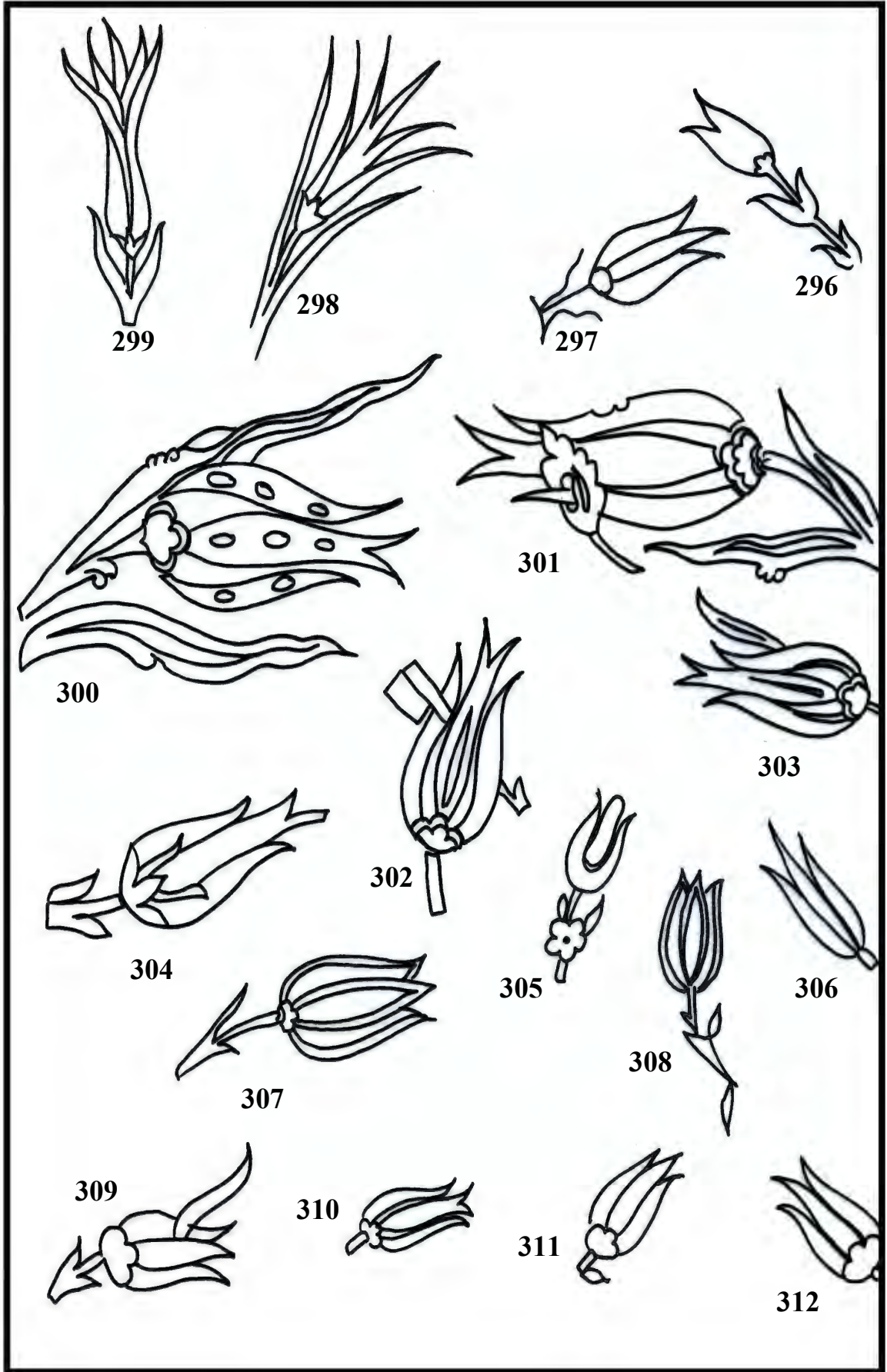

3. LALE MOTİFLİ ÇİNİLERİN KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Çinilerde lale motifinin sınıflandırılması Feyzullah Dayıgil'in, Vakıflar Dergisi'nde yayınlanan makalesinde aşağıdaki gibi belirtmiştir. Bu sınıflandırmada lalenin diğer motiflerle ve süsleme unsurları yanında kompozisyonlardaki özellikleri ortaya konmaktadır.

- 1- Yazıların arasındaki boşlukları dolduracak şekilde çizilmiş olan lale motiflerine 16. - 18. yüzyıl arası çinilerde rastlanmaktadır. Buna örnek olarak Yeni Camii, Şehzade Mehmet Türbesi, Haseki Hürrem Türbesi lale motifleri gösterilebilir (Resim 30).

Resim 30. Çini Detayı, Eminönü Yeni Camii'nden, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

- 2- Lale motifi panolarda ve bordürlerdeki çiçeklerin sapları üzerinde bulunan yapraklardan bazılarının iç kısmını süslemek amacıyla kullanılmıştır. Bu tarz lalelere 16. ve 17. yüzyılda çoğunlukla bordürlerde rastlanmaktadır. 18. yüzyılda ise bu tür örnek görülmez (Resim 31).

Resim 31. Ulama Cini Pano, I. Ahmet Türbesi
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

- 3- 16. Yüzyıl çinilerinde pano ve bordürlerde çizilen hatayi desenlerinin içini süslemek için kullanılmıştır (Resim 32).

Resim 32. 16. Yüzyıl İkinci Yarısı, Çini Pano ,Detayı, Gülbenkian Müzesi, Lisbon
(Bakır, İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu, s. 126)

- 4- Çiçeklerden oluşturulmuş bir göbeğin uçlarına ya da kompozisyonun bitiş noktasına tepelik tarzında oturtulmuş lale motiflerine özellikle Rüstem Paşa Camii çinilerinde rastlanmaktadır (Resim 33).

Resim 33. Rüstem Paşa Camii Çinilerinden
(Bakır, İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu, s. 126)

- 5- Kompozisyonlarda saksıdan çıkan natüralist çiçeklerin arasında yer aldığı görülmektedir (Resim 34).

Resim 34. Eyüp Sultan Türbesi
(Altun, Osmanlıda Çini ve Seramik Sanatı, s. 232)

- 6- 16. ve 17. Yüzyılda panoların diplerinde ve kompozisyonlarda doldurulamayan boşluklara yalnız ya da diğer natüralist çiçeklerle birlikte görülmektedir. Genellikle panonun alt köşelerinde yer almaktadır. Desen üç ayrı sap ve sapların hatayı üslubunda çiçek ve yapraklarından oluşmaktadır. Kompozisyondaki boşluklar lale ile doldurulmuştur (Resim 35).

Resim 35. 16. Yüzyıl Sonu, Bordür Çini, Gülbenkian Müzesi, Lisbon
(Bakır, İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu, s. 63)

- 7- Pencere üstlerine konan çini panolarda, büyük duvar panolarının bitiş noktalarında, mihrap ya da sol sağ köşelere yapılan kitabelerde tek başına ya da diğer çiçeklerle birleştirilmiştir (Resim 36).

Resim 36. Lale Desenli Çini Bordür, I. Ahmet Türbesi
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

- 8- Başka bir çiçekten bir hatayiden ya da bir yapraktan, bir saptan ya da saksıdan çıkmış lalelere pano, bordür ve ulamalarda rastlanır (Resim 37).

Resim 37. Yeni Camii Çinileri, İstanbul
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

- 9- Sıralı çini denilen ve çininin sadece sağ ve sol tarafından oluşturulacak şekilde kompozisyon kurulmuş çinilerde görülen lale motifidir. Bu tarz çinilerde vazodan çıkan çiçekler yer alır. Bazen saksı ya da vazo bulunmayabilir. Sıralı çinilerde lale motifi her zaman görülür³⁴ (Resim 38).

Resim 38. Rüstem Paşa Camii
(Altun, Osmanlıda Çini ve Seramik Sanatı, s. 108)

Sonuç olarak lale motifinin çini kompozisyonlarında aldığı yerleri üç grup altında toplamak mümkündür.

³⁴ Feyzullah Dayıgil. “İstanbul Çinilerinde Lale”, Vakıflar Dergisi, Sayı no 2 (1942), s.15 – 16 – 17.

- 1- Yazı arasındaki boşlukları dolduran laleler,
- 2- Başlı başına bir motif olmaktan çok hatayı, saksı gibi motif ve şekillerin güzelliğini artıran bir eleman olarak,
- 3- Kompozisyonlarda esas helezonun dolduramadığı boşlukları dolduran bir unsur olarak.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LALENİN GÜNÜMÜZ ÇİNİ VE SERAMİKLERİNDEKİ UYGULAMALARI

1. ÇİNİDE LALE

İznik ve Kütahya’da çini sanatında lale motifi ile uğraşan sanatçı ve ustalardan bazıları klasik çini motiflerinde devam ettirdikleri gibi kendi yorumlarıyla da çiniyi günümüzde yaşatmaktadır. Bu usta ve sanatçılarından çini sanatında kabul görmüş, katkı sağlamış olanlarına alfabetik sırayla yer verilmiştir.

1.1. Adil Can - Nursan Sanat Atölyesi

Adil Can Güven, 1970 yılından beri seramik ile uğraşmaktadır. Kütahya, Çan, Çanakkale gibi seramik merkezlerinde çalışmıştır.

Adil Can Güven ile yapmış olduğumuz röportajda lale motifli çalışmalarına, rastladığı Bizans kazı bulgularından sonra başladığını ifade etmiştir. Bulunan sgraffito parçada keçi motifleriyle birlikte lale motifine yer verildiğini iddia etmiştir. Bu nedenle klasik Bizans motiflerinden olan ağlayan kuş motifiyle, lale motifini birleştirdiği desenli formlar üretmiştir.

Resim 39. Adil Can, Sgraffito Tekniği İle Lale Yorumu
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

Resim 40. Adil Can, Sgraffito Tekniği İle Lale Yorumu
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

1.2. Alopaşalı Çinicilik

Alopaşalı imzalı eserlerin alt yapıları, ağırlıklı kuvarstan elde edilen çini hamurundan oluşur. Alopaşalı diye anılan Ali Kocaoğlu ve İbrahim Kocaoğlu kardeşler 80'li yıllardan bu yana özellikle mercan kırmızısı rengini bulabilmek için denemeler yapmışlardır.

Alopaşalı çinilerinde lale motifini klasik tarzın dışında kendi oluşturdukları kompozisyonlarda görmek mümkündür. Selçuklu seramiklerine dayalı bir gelenekle firuze sırlı mamullerin yanı sıra pembe renkli çiniler de üretmiştir.

Resim 41. Alopaşalı Turkuaz Sırlı Vazo
(DÖŞİM El Sanatları Ürün Kataloğu 2007, s. 5)

1.3. Cüneyt Canatan

1973 Kütahya doğumlu olan Cüneyt Canatan alaylı bir çinicidir. 2005 yılında Tuluat El Sanatları adı ile kurduğu atölyesinde İznik ve Kütahya çinilerini sentezleyerek çalışmaktadır. Çalışmalarında çini motiflerini değiştirmeyerek farklı düzenlemeler oluşturmaya çalışmıştır.

Resim 42. Lale Desenli Tabak
(Cüneyt Canatan Koleksiyonundan)

Resim 43. Semah ve Lale
(Cüneyt Canatan Koleksiyonundan)

1.4. Eren Çini - Süleyman Kaymak

Süleyman Kaymak 1972 Kütahya doğumlu olup, lise eğitimini bitirdikten sonra 1989 yılında çini sanatı ile uğraşmaya başlamıştır. 2003 yılına kadar Kütahya'daki çini atölyelerinde çalışmış daha sonra Eren Çini ve Seramik atölyesini kurmuştur.

Resim 44. Çini Tabak

(<http://erencini.com/v2/urundetaylari2.aspx?y=%C3%87ini%20Tabaklar&x=Eli%C5%9Fi%20%C3%9Cr%C3%BCnler&d=1>)

Resim 45. Çini Tabak

(<http://erencini.com/v2/urundetaylari2.aspx?y=%C3%87ini%20Tabaklar&x=Eli%C5%9Fi%20%C3%9Cr%C3%BCnler&d=1>)

1.5. Eşref Eroğlu Çini Sanat Evi

Günümüz çini sanatının ustalarından olan Faik Kırımlı'nın öğrencisi Eşref Eroğlu, 1986 yılında İznik'te Kırımlı ile tanışır ve üç yıla yakın çıraklığını yapar. Atölyesinde eşi Seyhan Hanım ile birlikte çalışmaktadır. Çinilerinin her tabakası klasik İznik çinisini temel alarak geliştirdikleri formüllerle tamamen elde hazırlanmaktadır. Yüksek oranda kuvarslı alt yapı üzerine sıraltı tekniği uygulamaktadır.

Resim 46. Eşref Eroğlu, İstanbul Üniversitesi Sanat Rüzgârı Sergisi, 2009
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

Resim 47. Çintemani ve Lale
(<http://iznikcini.com.tr/karo.html>)

1.6. İznik Çini – Mehmet Gürsoy

Mehmet Gürsoy, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tezhip hocası Prof. Dr. Muhsin Demironat'ın özel öğrencisi olmuştur. O'nun tekniği, İznik tarihini araştırarak geliştirdiği İznik çinilerinin yeniden yapılandırılmasıdır. Şu anda Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Çinicilik Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Resim 48. Lale Desenli Küp
(<http://iznikcini.com.tr>)

Resim 49. Lale Desenli Kase
(<http://iznikcini.com.tr>)

1.7. İznik Çini Vakfı

Geleneksel İznik çini sanatı ile ilgili var olan ve elde edilecek bilgileri belli bir sistemle eğitim ve öğretimle gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla 1993 yılında Prof. Dr. Işıl Akbaygil tarafından kurulan bir şahıs vakfıdır.

Tübitak'ın yanı sıra bazı üniversiteler ile ortak çalışmalarını yürüten vakıf, yıllar süren araştırmalar ve binlerce deney sonucu, eski kalitesinde, geliştirilmiş geleneksel yöntemlerle 16. yüzyıl İznik çini sanatını yeniden üretme amacındadır.

Resim 50. Laleli Karo

(<http://iznik.com/tr/urunler/naturalist-karolar/laleli-karo-1>)

Resim 51. Lalezar Yuvarlak Tabak
(<http://iznik.com/tr/urunler/tabaklar/lalezar-yuvarlak-tabak>)

1.8. Marmara Çini Atölyesi - İsmail Yiğit

İsmail Yiğit, geleneksel Türk Çinileri üzerine eser veren günümüz ustalarındandır.

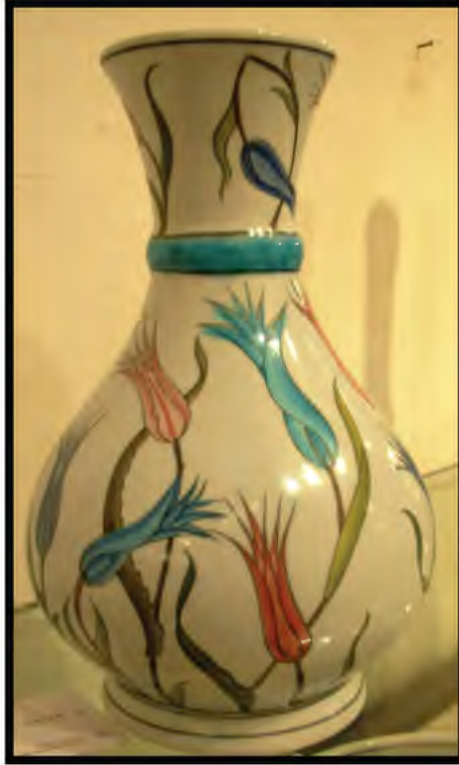
1963 yılında Kütahya’da doğan Yiğit, eğitimini Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Seramik Bölümü’nde tamamlamıştır. Marmara Çini Atölyesi’nin kurucusudur.

İsmail Yiğit, yurtiçinde ve yurtdışında 1994 yılından beri pek çok sergi düzenlemiş, sergilerinin yanı sıra pek çok yapının çini restorasyonuna imzasını atmıştır.³⁵

³⁵ <http://kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=4704>

Resim 52. Marmara Çini Çok Renkli Karo
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

Resim 53. Marmara Çini Laleli Vazo
(Fotoğraf: Sevgi Çekinmez)

1.9. Mavi Çini Atölyesi

2002 Yılında Mahmut Çalışkan, İsmail Kaya ve Serap Ereğli tarafından kurulmuştur. Çini motifleri Mimar Sinan Üniversitesi Seramik Bölümü mezunu olan Serap Ereğli tarafından tasarlanmaktadır. Atölye, lalenin geleneksel özelliklerini bozmadan kendi özel tasarımlarını yapmayı hedeflemektedir.

Resim 54. Lale ve Karanfil
(Serap Ereğli Arşivinden)

1.10. Meliha Coşkun

1983 Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Anasanat Dalı'nı bitirmiştir. 1986 yılında İnönü Üniversitesi, 1996 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi Seramik Bölümü öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Halen Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Anasanat Dalı öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.³⁶

Çalışmalarında sıraltı tekniği kullanarak lale motiflerini özgün yerleştirmiştir.

³⁶ http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=2206

Resim 55. Laleli Vazo
(Meliha Coşkun Arşivinden)

1.11. Osmanlı Çini Atölyesi - Sıtkı Usta

Sıtkı Olçar, 1948 Kütahya doğumludur. 1973 yılında "Osmanlı Çini" adını verdiği kendi atölyesini kurmuştur. Çinicilik ve seramik alanında çalışmalarını sürdürmektedir. Çinicilik çalışmalarında, İznik ve Kütahya örneklerini ele alarak yeni biçim arayışına yönelmiştir.

Resim 56. Kaftan Desenli Oval Tabak
(<http://sitkiusta.com>)

Resim 57. Lale Desenli Oval Tabak
(<http://sitkiusta.com>)

1.12. Özkan Elagöz

1970 Kütahya doğumludur. Ebru sanatını çini ve seramiğe uygulamaktadır. Haziran 2009 tarihinde İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi’nde açılan “Lale” temalı sergiye katılmıştır.

Resim 58. Ebru Lale Çini Pano
(<http://ozkanelagoz.com>)

Resim 59. Ebru Lale Çini Pano
(<http://ozkanelagoz.com>)

1.13. Tuna Çini Atölyesi - Turgut Tuna

Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden mezun olan Turgut Tuna, 1966 yılından itibaren hocası Prof. Dr. Hakkı İzzet'in yönlendirmesiyle çini çalışmalarına başlamıştır. 1970 yılında mezuniyetinden hemen sonra Kütahya Özçini, İstanbul Porselen, Yıldız Porselen fabrikalarında, Anadolu Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi'nde seramik tasarım, teknoloji derslerine girmiş ve yönetici olarak görev almıştır.³⁷ Halen İznik'te kendi atölyesinde çini çalışmalarını sürdürmektedir.

Resim 60. Balık Form
(<http://turguttuna.com>)

³⁷ <http://turguttuna.com>

Resim 61. Sultanlar Serisinden
(<http://turguttuna.com/>)

2. SERAMİKTE LALE

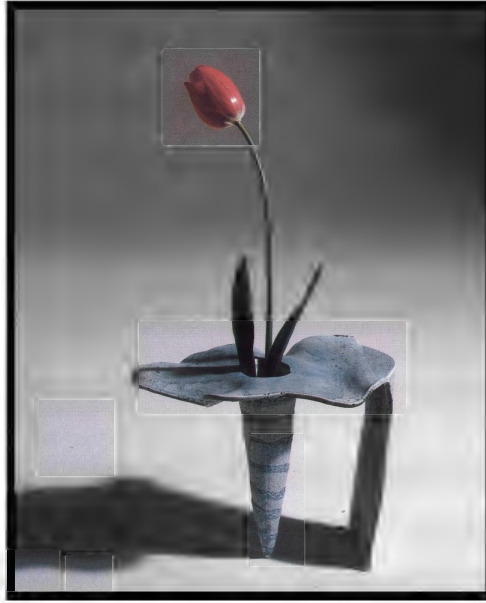
Lale çağdaş seramik sanatımızın gündemine “Modern Lale Vazoları Sergisi” ile girer (Resim 62). Lalenin Osmanlı’dan Hollanda’ya gidişinin 400. yılı nedeniyle 1993’de Türkiye-Hollanda Dostluk Derneği tarafından düzenlenen Lale Festivali kapsamında, Türkiye çapında “Lale Konulu Çağdaş Seramik Vazo Tasarımı Yarışması” düzenlenir.

Resim 62. Modern Lale Vazoları Sergi Kataloğu, 1993

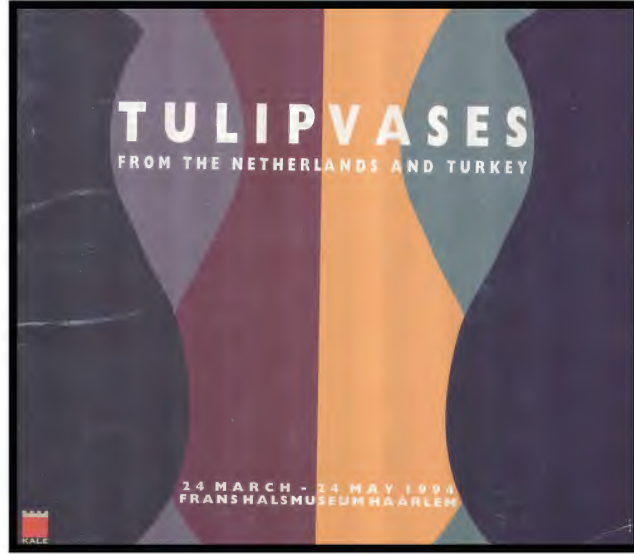
Pemra Sağlıkova Pilevneli'nin birincilik ödölü aldığı yarışmada Yıldız Sünnetçioğlu ikinci, Erol Savcı üçüncü olur. Ayrıca Özlem Tuna, Şerif Günyar ve Yelda Karataş'da mansiyon ile ödüllendirilirler (Resim 63).

Yarışmada seçilen 24 Türk ve 17 Hollandalı seramikçinin lale vazosu İstanbul Alay Köşkü'nde "Modern Lale Vazoları Sergisi" olarak açılır.

Resim 63. Pemra Sağlıkova Pilevneli Lale Vazo Çalışması
(Modern Lale Vazoları Kataloğu s. 8)

Türkiye-Hollanda Dostluk Derneği ve Mimar Sinan Üniversitesi'nce ertesı yıl 1994'te bu kez Hollanda'da "Lale Vazoları Sergisi" düzenlenir (Resim 64). Haarlem kentindeki Frans Hals Müzesi'nde çağrılı sanatçılarla gerçekleştirilen sergiye Türkiye'den Beril Anılanmert, Sadettin Aygün, Tülay Baytuğ, Hamiye Çolakoğlu, Efsun Ergüven, Atilla Galatalı, Filiz Özgüven Galatalı, Güngör Güner, Ayfer Kalsın, Pemra Sağlıkova Pilevneli ve Lerzan Özer Yeltan ile Hollanda'dan 12 seramikçi katılır (Resim 65 – 66).

Resim 64. Tulipvases From The Netherlands and Turkey Sergi Kataloğu, 1994

Resim 65. Beril Anılanmert Lale Vazo Çalışması
(Tulipvases From The Netherlands and Turkey Kataloğu, s. 25)

Resim 66. Ayfer Kalsın Lale Vazo Çalışması
 (Tulipvases From The Netherlands and Turkey Kataloğu, s. 33)

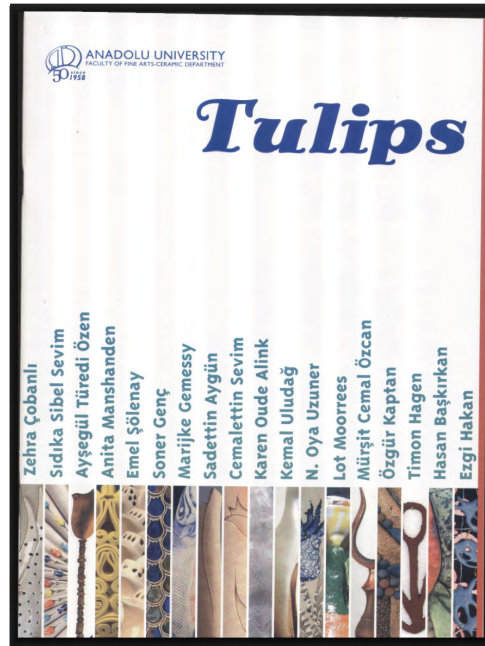
Benzer bir diğer çalışma Anadolu Üniversitesi Seramik Bölümü tarafından gerçekleştirilmiştir. Üniversitenin kuruluşunun 50. yılı etkinlikleri çerçevesinde bölüm öğretim elemanlarıyla, lisansüstü öğrencileri “50 Yılda Açan Laleler” seramikleriyle 2008 Mayıs ayında İstanbul Asmalımescit’teki üniversitenin kendi galerisinde sergilerini açar (Resim 67).

Resim 67. 50 Yılda Açan Laleler Sergi Kataloğu, 2008

Sergide; Zehra Çobanlı, Ayşegül Türedi Özen, S. Sibel Sevim, Emel Şölenay, Soner Genç, Sadettin Aygün, Cemalettin Sevim, Kemal Uludağ, Oya Turay Uzuner, Ezgi Hakan, Mürşit Cemal Özcan, Özgür Kaptan, Hasan Başkırkan, Mine Aktaş Poyraz, Elif Aydoğdu Ağatekin, Ensar Taçyıldız ve Güzin Yılmaz laleli seramikleriyle yer alır.

Lale seramikleri 2008 Ekim ayında Hollanda ve Türk seramikçilerini tekrar buluşturur. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü öğretim elemanları bu kez Ankara Resim Heykel Müzesi Galerisi'nde Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü ve Hollanda Büyükelçiliği'nin katkılarıyla, Hollandalı 5 seramikçinin de katılımı ile "Tulips" sergisini gerçekleştirir (Resim 68). Sergi kataloğunda bu serginin Köln ve Amsterdam'da yineleneyeceği bilgisi yer alır.

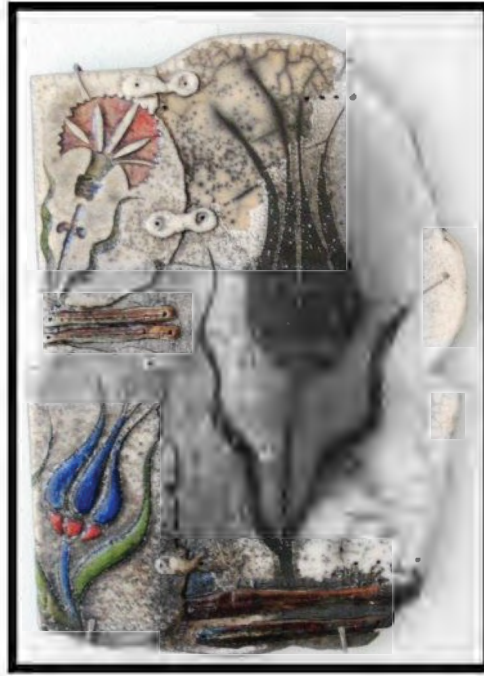
Resim 68. Tulips Sergi Kataloğu, 2008

Geleneksel sanatlarımızın vazgeçilmez bir motifi olan lale, günümüzde seramik sanatıyla uğraşan bazı sanatçılar tarafından da ilgi çekici bulunmuş ve sanatçı yorumlarıyla eserlerinde yer almıştır. Lale motifini kullanarak desen ve form üreten sanatçıların bazılarına aşağıda alfabetik sıra ile yer verilmiştir.

2.1. Atilla Cengiz Kılıç

1992 Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar (Seramik Cam Anasanat Dalı) mezunudur. Halen Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Eski Çini Onarımları Anasanat Dalı'nda Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.

Laleli panolarında raku pişirme tekniğini ile mühür ve kabartma motifleri, sırlı sırsız yüzeyleri bir arada kullanmıştır.

Resim 69. Raku Tekniği Lale Pano 1

(<http://facebook.com/photo.php?pid=2469853&op=7&o=global&view=global&subj=2207154811&id=693514673>)

Resim 70. Raku Tekniği Lale Pano 2

(<http://facebook.com/photo.php?pid=2469853&op=7&o=global&view=global&subj=2207154811&id=693514673#/photo.php?pid=2470148&op=7&o=global&view=global&subj=2207154811&id=693514673&fbid=141593619673>)

2.2. Ayşegül Türedi Özen

1985’de Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü’nden mezun olmuştur. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü’nde Profesör olarak görev yapmış ve emekli olmuştur.³⁸

Ayşegül Türedi Özen, doğa temasını işlediği çalışmalarında laleyi kuşlarla birleştirerek yorumlamıştır. Elle şekillendirdiği laleleri küçük pano ya da form olarak üretmiştir.

³⁸ <http://academy.anadolu.edu.tr/display.asp?kod=0&acc=aysegulo>

Resim 71. Duvardaki Lale Kuş, 2008
(Canan Gürel Ak, Yüksek Lisans Tezi s. 80)

Resim 72. Lale ve Kuş
(Tulips Kataloğu, 2008)

2.3. Cemalettin Sevim

Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden 1989'da mezun olmuştur. Aynı bölümde Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.³⁹

Cemalettin Sevim laleyi şamotlu çamur plakalarla oluşturduğu formların yüzeylerinde ve panolarında çalışmıştır. Panolarında lale motifini yer yer kesip rölyef etkisi ile kullanarak kompozisyonu hareketlendirmiştir.

Resim 73. Üçlü Lale Pano
(50 Yılda Açan Laleler Kataloğu s. 16)

³⁹ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=csevim>

Resim 74. Lale Vazo
(Tulips Sergi Kataloğu)

2.4. Emel Şölenay

1991’de Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü’nden mezun olmuştur. Aynı bölümde Doçent olarak görev yapmaktadır.⁴⁰

Seramiklerini alçı kalıp hazırlayarak, döküm ve kalıba çamur basma yöntemlerini kullanarak şekillendirmiştir. Redüksiyonlu atmosferde lüsterli sır kullanarak çalışmalarına parlaklık ve ışıltı katmıştır. Lale çalışmalarını panonun yanı sıra aydınlatma elemanları olarak da tasarlamıştır.

⁴⁰ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=esolenay>

Resim 75. Lale Pano
(Emel Şölenay Arşivinden)

Resim 76. Aydınlatma Elemanları
(Emel Şölenay Arşivinden)

2.5. Ezgi Hakan

Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden 2001'de mezun olmuştur. Aynı bölümde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.⁴¹

Döküm çamuru ile şekillendirdiği küçük lale motiflerini titiz bir işçilikle yan yana getirerek “Fatih’in Kaftanı” gibi çeşitli giysi düzenlemelerini oluşturmuştur.

Resim 77. Fatih’in Kaftanı ve Laleler
(Tulips Kataloğu, 2008)

⁴¹ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=ehakan>

2.6. Hasan Başkırkan

1999 Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü mezunudur. Aynı bölümde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.⁴²

Laleli çalışmalarını sagar pişirim tekniği ile 1000 °C’de kapalı seramik kutular içerisinde duvar panosu olarak şekillendirmiş, yer yer sagar pişirim tekniği yanında krom kırmızısı sırlar ve yeşil toplanmalı sırlar da kullanmıştır. Panoları puzzle gibi pişirimden sonra bir araya getirilme mantığı ile üretmiştir.

Resim 78. Sagar Tekniği İle Lale
(Hasan Başkırkan Arşivinden)

⁴² <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=hbaskirkan>

Resim 79. Sagar Tekniği İle Lale
(Hasan Başkırkan Arşivinden)

2.7. Kemal Uludağ

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Seramik Bölümü'nden 1987 yılında mezun olmuştur. Halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nde Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.⁴³

Döküm çamuruyla kalıpta şekillendirdiği figür soyutlamalarını lale formunda yorumlamıştır.

⁴³ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=kuludag>

Resim 80. Lale Form
(Kemal Uludağ Arşivinden)

Resim 81. Lale Form
(Kemal Uludağ Arşivinden)

2.8. Mustafa Tunçalp

1966 İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü mezunudur. Hacettepe Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü’nde öğretim görevliliği yapan sanatçı 1990 yılından beri Çanakkale Seramik Fabrikaları sanat danışmanlığı görevini sürdürmektedir.

Sanatçının “Lale Motifi” sergisindeki yüksek pişirim seramik panoları fırça dekor ile yaptığı lale desenleri ile süslenmiştir. Sergisinde yer alan kırka yakın eserdeki laleler stilize edilmiş olmalarına karşın İstanbul Lalesi olarak belirtilen badem biçimindeki türdendir.⁴⁴

Resim 82. Lale Konulu Seramik Pano
(Seramik Dergisi 2007, no: 21 s. 79)

⁴⁴ Mustafa Tunçalp. “**Lale Zamanı**”, Seramik Federasyonu Dergisi, Sayı 21 (2007), s.79.

2.9. Mürşit Cemal Özcan

Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden 1993 yılında mezun olmuştur Halen aynı bölümde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.⁴⁵

Mürşit Cemal Özcan laleyi alem ile özdeşleştirmiştir. Alemin tepesindeki ay, lale formunda yalın bir anlatımla hacimlenmiştir.

Resim 83. Alemler, 2008
(50 Yılda Açan Laleler Kataloğu s. 24)

⁴⁵ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=mcozcan>

2.10. N. Oya Uzuner

1991’de Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü’nden mezun olmuştur Halen aynı bölümde Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.⁴⁶

Oya Uzuner raku pişirimi yaptığı çalışmalarında renkli çamurla karışık teknik olarak adlandırdığı yöntemi kullanmaktadır. Son dönem yaptığı vazolarında ise porselen çamurunu tercih ederek rölyef ve ajur tekniklerini kullanmaktadır.

Resim 84. Porselen Lale Vazo
(Oya Uzuner Arşivinden)

⁴⁶ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=nouzuner>

Resim 85. Raku Tekniği Laleli Tabak
(Tulips Kataloğu, 2008)

2.11. Özgür Kaptan

Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden 1994 yılında mezun olmuştur. Halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.⁴⁷

Özgür Kaptan panolarında şamotlu çamuru tercih etmiş yüzeydeki doku çalışmasında lale motifini kullanmıştır Lale desenli vazo çalışmasında yaş çamur üzerine lale desenini aktarıp renkli çamur ile yine doku oluşturarak bezemeyi tercih etmiştir.

⁴⁷ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=okaptan>

Resim 86. Duvar Panosu
(Tulips Kataloğu, 2008)

Resim 87. Lale Vazo
(Özgür Kaptan Arşivinden)

2.12. Sadettin Aygün

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Seramik Bölümü'nden 1981'de mezun olmuştur. Halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nde Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.

1994'de Hollanda'da düzenlenen “İçeride ve Dışarıdaki Lale Tutkusu” başlıklı lale vazoları sergisine davetli sanatçı olarak katılmış, o zamandan beri de ağırlıklı olarak lale vazoları ve lale desenli tabakları kendine konu olarak seçmiştir. Kırmızı ve şamotlu çamuru karıştırarak hazırladığı bünyeyi plaka ile şekillendirerek, üzerine de mühür tekniği ile lale bezemeleri yapmaktadır.

Resim 88. Laleli Panolar
(Sadettin Aygün Arşivinden)

Resim 89. Lale Vazoları
(Sadettin Aygün Arşivinden)

2.13. S. Sibel Sevim

1989’da Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü’nden mezun olmuştur. Halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü’nde Profesör olarak görev yapmakta ve Seramik Bölüm Başkanlığı görevini sürdürmektedir.⁴⁸

Döküm çamuru ve akıtma dekoruyla oluşturduğu birim tekrarlı formlarında lale motiflerine yer vermiştir. Laleyi çok renkli olarak kullanmayı tercih etmiş ve geleneksel lale motifine sadık kalmıştır.

⁴⁸ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=sssevim>

Resim 90. İsimsiz
(50 Yılda Açan Laleler Sergi Kataloğu)

Resim 91. Laleler
(Tulips Kataloğu, 2008)

2.14. Soner Genç

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü 1986 mezunu olup halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünde Doçent olarak görev yapmaktadır.

Duvar tabaklarında kristal sıı dekor ögesi olarak kullanan Soner Genç, lale konulu çalışmalarında da bunu sürdürmüştür.

Resim 92. Lale Pano Çalışması
(Tulips Kataloğu, 2008)

Resim 93. Lale Tabak
(Soner Genç Arşivinden)

2.15. Tefik Tren Karagözoğlu

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ni bitirmiştir. 1992 yılında kendi atölyesini kurmuştur. Halen Muğla Üniversitesi Heykel Bölümü'nde sözleşmeli ğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.⁴⁹

Kaftan formunda uyguladığı duvar panolarına lale desenini çalışarak raku pişirim yapmıştır.

⁴⁹ <http://derinmavibodrum.com>

Resim 94. Laleli Kaftanlar
(Tevfik Türen Karagözoğlu Arşivinden)

2.16. Vedat Kaçar

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden 1990 yılında mezun olmuştur. Halen Dokuz Eylül Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü'nde Yardımcı Doçent olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Vedat Kaçar, klasik çinideki lale desenlerini özgün tasarımlarında kullanarak tarihsel bir motifi yeni kuşaklara aktarmayı hedeflemiştir. Çalışmalarında renkli çamurla ebru etkisi oluşturduğu zemin üzerine mühürlerle lale motifi uygulamaktadır.

Resim 95. Ebru Tekniği ve Lale
(Vedat Kaçar Arşivinden)

Resim 96. Sagar Tekniği ve Lale
(Vedat Kaçar Arşivinden)

2.17. Zehra Çobanlı

1981 yılında İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü'nden mezun olmuştur. Halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nde Profesör olarak görev yapmakta ve Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı olarak görevini sürdürmektedir.⁵⁰

Lale çalışmalarına öğrencilik yıllarında yaptığı tabaklarla başlamıştır. Daha sonra mavi dönem diye adlandırdığı mavi astarla yaptığı seramiklerinde lale motifine yer vermiştir. 2008 yılında White - Light - Diet sergisinde laleyi form ve duvarda yaptığı düzenlemelerde görmek mümkündür. Aynı sergide yer alan Osmanlı tuğraları serisinde de lalenin çinideki klasik biçimini kullanmıştır.

Resim 97. Kutu ve Lale
(The Blue Art Zehra Çobanlı Ceramic, s. 92)

Resim 98. Laleler
(Tulips Kataloğu, 2008)

⁵⁰ <http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=zcobanli>

BEŞİNCİ BÖLÜM

LALE İLE İLGİLİ KİŞİSEL SERAMİK UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER

Lale motifinin seramik yüzeyde yorumlanması aşamasında, duvar tabağı tercih edilmiştir. Seramikte form olarak yuvarlak tabaklar sıklıkla kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalarda farklı olabilme kaygısından ötürü oval ve kare tabak tercih edilmiştir.

Tasarlanan tabaklar önce alçı model olarak şekillendirilmiş, alınan alçı kalıplara da şamotlu çamur basılmıştır. Tabaklara klasik lale motifinin yanı sıra lalenin doğadaki biçimi ve soyutlanmış biçimleri mühür ve yüksek rölyef olarak uygulanmıştır.

Tabaklar 900°C’de bisküvi pişirimi yapıldıktan sonra sıraltı boyaları ile renklendirilerek üzerine 1000°C’lik üleksitli şeffaf sır uygulanmıştır.

Resim 99. Soyut Lale, 33x33x5 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

Resim 100. Çift Lale, 33x33x5 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

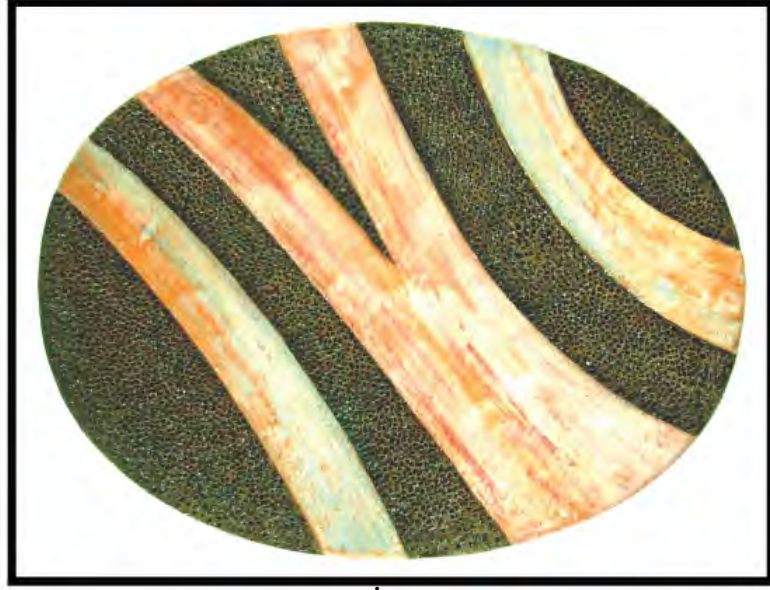
Resim 101. Mühürlü Tabak, 57x42x6 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

Resim 102. Turuncu Lale, 33x33x5 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

Resim 103. Kabartma Lale, 57x42x6 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

Resim 104. Laleden İzler, 57x42x6 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

Resim 105. Dokulu Lale, 57x42x6 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

Resim 106. Laleler, 57x42x6 cm, 2009
(Sevgi Çekinmez)

SONUÇ

Lale, Anadolu Selçuklular Dönemi'nden bu yana süsleme motifi olarak her türlü eşya ve seramikte kullanılmış bir çiçektir. Çinide 16. yüzyıl İznik seramiklerinde çeşit zenginliği ve en güzel örnekleriyle göz doldurur. Daha sonra İznik çinileri ile birlikte Kütahya çinilerinde de gördüğümüz lale motifi klasik dönemdeki zenginliği kadar olmasa da günümüz çinilerine gelinceye dek kullanılmaya devam etmiştir.

Bugün, çini ustaları Kütahya ve İznik çini atölyelerinde lale motiflerini klasik desenlerinin yanı sıra yeniden yorumlayarak çizim ve kompozisyonlarında uygularken, Çağdaş Seramik Sanatçıları da laleyi hem form hem de motif olarak seramiklerinde farklı şekilde zenginleştirmektedirler.

Dini ve sosyal nedenlerle yüzyıllardır Türk sanatında süsleme motifi olarak ön planda tutulmuş olan lale, modern seramik sanatında da seramikçilerin özgün çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada lale motifinin seramiğimizdeki tarihsel süreci ve günümüzde özellikle Kütahya ve İznik merkezlerindeki atölyelerde farklı şekillerdeki uygulamaları ile Çağdaş Türk seramiğindeki örnekleri değerlendirilmiş, lale motifinin Türk Seramik Sanatına getirmiş olduğu zenginlikler ortaya konmuştur. Medeniyetlerin beşiği olan yurdumuzda tarihi değerlerimize sahip çıkmamızın gerekliliği olarak Türkler tarafından Avrupa'ya tanıtılan “lale”nin seramik sanatında ve endüstriyel seramik alanında da kullanılması için kaynak olmak hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR:

ASLANAPA, Oktay. **Anadolu’da Türk Çini ve Keramik Sanatı**. İstanbul: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları 10, 1965.

ATASOY, Nurhan ve RUBY Julian. **İznik Seramikleri**. İstanbul: TEB Yayınları, 1989.

BAKIR, Sitare Turan. **İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

BAYTOP, Turhan. **İstanbul Lalesi**. Kültür Bakanlığı Yayınları.

BİLGİ, Hülya. **Kütahya Çini ve Seramikleri**. Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu. İstanbul: Pera Müzesi Yayınları, 2005.

DEMİRİZ, Yıldız. **Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına, Çini Yazıları**. Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul 1996.

DEMİRİZ, Yıldız. **Osmanlıda Çini ve Seramik Öyküsü**. Editör:ALTUN, Ara. İstanbul: Creative Yayıncılık, 1997.

DEMİRİZ, Yıldız, **Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3277, 1986.

GÜLERSOY, Çelik. **Lale ve İstanbul**. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, 1980.

KÜRKMAN, Garo. **Kütahya Çini ve Seramikleri**. Suna ve İnan Kıraç Vakfı Yayını 1, 2005.

ÖNEY, Gönül. **İslam Mimarisi’nde Çini**. İstanbul: Ada Yayınları, 1987.

“**Saray’ın Laleleri**”. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2006.

DERGİLER:

BAYTOP, Turhan. “**Osmanlı Lalesi**”, Lale Dergisi, Türk Petrol Vakfı Yayınları Sayı: 5, 1987.

DAYIGİL, Feyzullah. “**İstanbul Çinilerinde Lale**”, Vakıflar Dergisi, Sayı: 1, 1938.

DAYIGİL, Feyzullah. “**İstanbul Çinilerinde Lale**”, Vakıflar Dergisi, Sayı: 2, 1942.

TUNÇALP, Mustafa. “**Lale Zamanı**”, Seramik Federasyonu Dergisi, Sayı: 21, 2007.

ÜLKÜCÜ, Mehtap. “**Selimiye Camii Lale Motifleri**”, Antik Dekor Dergisi, Sayı: 11, 1991.

KATALOGLAR:

Modern Lale Vazolar, 3 – 31 Mayıs, Alay Köşkü, Çanakkale Seramik Sergi Kataloğu, 1993.

Tulips, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Seramik Bölümü Sergi Kataloğu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 2008.

Tulipvases From The Netherlands and Turkey, 24 March – 24 May 1994, Frans Hals Museum Haarlem, Çanakkale Seramik, Sergi Kataloğu, 1994.

50 Yılda Açan Laleler, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Seramik Bölümü Sergi Kataloğu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 2008.

DVD ESERLERİ:

“**Lale Doğu’nun Işığı**” DVD, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2003.

TEZLER:

AK GÜREL, Canan. “**Geleneksel Türk Seramik Sanatında Çiçek: Bir Tasarım Ögesi Olarak Ele Alınışı ve Kişisel Yorumlar**”. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi S.B.E., 2008.

İNTERNET ADRESLERİ:

<http://academy.anadolu.edu.tr/display.asp?kod=0&acc=aysegulo>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=csevrim>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=ehakan>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=esolenay>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=hbaskirkan>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=kuludag>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=mcozcan>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=nouzuner>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=okaptan>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=sssevrim>

<http://academy.anadolu.edu.tr/xdisplayx.asp?kod=0&acc=zcobanli>

<http://derinmavibodrum.com>

<http://erencini.com/v2/urundetaylari2.aspx?y=%C3%87ini%20Tabaklar&x=Eli%C5%9Fi%20%C3%9Cr%C3%BCnler&d=1>

<http://facebook.com/photo.php?pid=2469853&op=7&o=global&view=global&subj=2207154811&id=693514673>

<http://facebook.com/photo.php?pid=2469853&op=7&o=global&view=global&subj=2207154811&id=693514673#/photo.php?pid=2470148&op=7&o=global&view=global&subj=2207154811&id=693514673&fbid=141593619673>

http://getakimya.com/ters_lale.htm)

<http://iznikcini.com.tr/karo.html>

<http://iznik.com.tr/urunler/naturalist-karolar/laleli-karo-1>

<http://iznik.com.tr/urunler/tabaklar/lalezar-yuvarlak-tabak>

<http://iznikcini.com.tr>

<http://kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=4704>

<http://sitkiusta.com>

<http://ozkanelagoz.com>

<http://turguttuna.com>

http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=2206

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=49058>

<http://yorumkat.com/genel-kultur/139711-selimiye>

